

ТЕАТР

**ВОЛОДИМИР
ПЕТРАНЮК**

стор. 5-7

МИСТЕЦТВО

**МИКОЛА
СТОРОЖЕНКО**

стор. 8-9

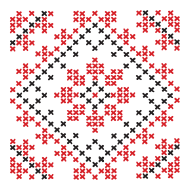
КНИЖКОВА
АБЕТКА

**МИКОЛА
ЗІНЧУК**

стор. 13

Загальнодержавна українська газета

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

№37 | 14 вересня 2018

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем

ISSN 2519-4429

31 вересня розпочалася передплата на періодичні видання на 2019 рік. Сьогодні, коли завершується реформування друкованих ЗМІ, передплата – єдина гарантія своєчасного виходу газет і журналів. Колектив Національного газетно-журнального видавництва вже передплатив газету «Культура і життя». Закликаємо не зволікати і Вас! Підтримайте українські патріотичні видання!

НЕ СЛОВОМ, А ДІЛОМ!

НАШ ІНДЕКС 60969

ПЕРЕДПЛАТНА ЦІНА НА 2019 РІК: 6 МІСЯЦІВ – 210,42 ГРН; 12 МІСЯЦІВ – 420,84 ГРН

Фото Вячеслава ЮРЧЕНКА

Продовження.

Початок у №№ 17–24, 26, 28–30, 33–36

Дмитро ЧОБИТ

УКРАЇНА ТА УКРАЇНЦІ У БІСНУВАТИХ ПЛАНАХ ТАК ЗВАНІ «ВЕЛИКОЇ ПОЛЬЩІ» БІСНУВАТІ ІДЕЇ ТА НАЦИСТ- СЬКІ ПЛАНИ

Домігшись відновлення у 1918 році польської держави, її керівники на чолі з Юзефом Пілсудським робили все, аби не допустити незалежності України, бо за її рахунок вони планували створити так звану «Велику Польщу від моря до моря», тобто від Балтики до Чорного моря. У біснуватих планах пілсудчиків українцям не було місця – вони мали стати поляками або переселитися де-інде. Українські землі називалися польськими і розглядалися як звичайні колонії великої польської нації. Для українців готували долю підневільного безправного і слухняного населення.

Згідно з умовами Ризького мирного договору 1921 року з Радянською Росією і маріонетковим більшовицьким урядом у Харкові, Польща домоглася кордону по річці Збруч, але вона на цьому не задовольнялася і прагнула значно більшого, передовсім за рахунок України. Тобто, довоєнний польський уряд не обмежувався польською етнічною територією для своєї держави, яка на сході пролягала по ріках Сян і середній течії Західного Бугу, що й стало основою відомої Лінії Керзона, а прагнув приєднати до неї якомога більше земель сусідніх народів, передовсім українців, білорусів, литовців, а згодом ще й чехів, словаків та німців. Отже, польський уряд мав виражені імперські амбіції. Більше того – уряд довоєнної Польщі мав придбанням заморських колоній. Усе це називалося будівництвом «Великої Польщі».

Після здобуття незалежності у 1918 році та встановлення кордонів 1921 року серед частини патріотично налаштованого населення відновленої польської держави панувала національна ейфорія і ширилися великодержавні амбіції, спрямовані на подальше розширення меж Другої Речі Посполитої. Перед Другою світовою війною дуже популярним стало так зване «Пророцтво з Тернобжега», яке стало квінтесенцією марень польських шовіністів про майбутню велич Польщі, границі якої мають простягатися «від моря до моря» – «Powstanie Polska od morza do morza». У міжвоєнний період концепція майбутньої «Великої Польщі «від моря до моря» заповнила серця багатьох поляків з усіх прошарків польського суспільства.

У роки Другої світової війни ідея Великої Польщі стала наріжним каменем діяльності польського уряду в лондонському вигнанні. Про цю ідею говорили політики різних рівнів, писали підпільні польські видання, вона грала серця багатьох польських патріо-

ТРАГЕДІЯ ГУТИ ПЕНЯЦЬКОЇ

ПРИЧИНИ, ПЕРЕБІГ, НАСЛІДКИ

Ю.Пілсудський, 1930-ті роки, фонди Національного цифрового музею Польщі

тів. Навіть у бойовому марші 6-го танкового полку «Діти Львова» польських збройних формувань у складі Британського експедиційного корпусу згадуються слова про «Польщу від моря до моря»:

*«Wyrzucim wroga z Pomorza,
Zabłyśnie wolności kwiat!
Polska od morza do morza
Spojrzy radośnie na świat!*

*(Виженем ворога з Помор'я,
Заблісне свободи цвіт!
Польща від моря до моря
Радісно гляне на світ)*

Тобто у 1944 році ідея «Великої Польщі» від моря до моря була панівною серед польських шовіністів.

Наголошую, що ідея так званої «Великої Польщі» за рахунок України та українців визріла ще у 20-х – 30-х роках ХХ ст. та міцно вкоренилася в мізках тодішніх керівників Другої Речі Посполитої. Плани майбутнього поневолення України та українців навіть обговорювалися під час міждержавних переговорів фашистської Німеччини і такого ж штибу Польщі 30-х років ХХ ст. Так, під час зустрічей міністра закордонних справ Польщі Юзефа Бека з керівниками фашистської Німеччини обговорювалися і територіальні питання щодо України. З цього приводу у щоденнику Йозефа Геббельса записано: «Я запитав Бека, чи не відмовилися вони від честолюбних намірів маршала Пілсудського, тобто від претензій на Україну. На це він, усміхаючись, відповів мені, що вони вже були в Києві (у 1920 р., під час польсько-радянської війни – Д. Ч.) і що ці прагнення, безперечно, усе ще живі і сьогодні». (Щоденник Йозефа Геббельса. Доступний в Інтернеті). У цьому ж щоденнику є і такий запис: «Пан Бек не приховував, що Польща претендує на радянську Україну і на вихід до Чорного моря».

Вихід до Чорного моря, включно з Одесою – то була рожева мрія до-

воєнного польського уряду. Спочатку він прагнув цього досягти за допомогою гітлерівської Німеччини, тому й обговорював свої імперські плани щодо України з її керівниками.

Імперську маячню та ідею-фікс довоєнних правителів Польщі після катастрофи 1939 року взяв на озброєння польський уряд у лондонському екзилі на чолі з В.Сікорським, а потім С.Міколайчиком. Вони сподівалися відновити кордони довоєнної Польщі за допомогою англійських та американських союзників. Понад те, вони цілком серйозно обговорювали плани розширення Польщі аж до Дніпра і Чорного моря, якщо війна з Німеччиною переросте у війну англо-саксів з більшовицькою Росією. Для України та українців у них не залишилося місця – домінували лише поляки і «Велика Польща».

ВОЄННА КАТАСТРОФА ПОЛЬЩІ 1939 РОКУ ТА УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ

Німецько-польська війна 1939 року завершилася впродовж трьох тижнів. Польща зазнала нищівної воєнної поразки. Польський уряд

через Рівне-Броди-Тернопіль ганебно втік до Румунії, де був інтернований. Згодом у Франції створено новий польський уряд, який очолив генерал Владислав Сікорський. Цей уряд названо в екзилі, тобто у вигнанні. Ще перебуваючи у Парижі, польський уряд в екзилі у листопаді 1939 року затвердив статут «Зв'язку Валькі Збрейней» («Союзу Збройної Боротьби»). Метою організації визначалося творення осередків опору на окупованих територіях та підготовка до відновлення польської держави. У червні 1940-го року польський уряд в екзилі переїхав до Лондона.

У лютому 1942 року «Зв'язок Валькі Збрейней» перейменували на Армію Крайову (АК). Оскільки територію Польщі захопили війська Німеччини і Радянського Союзу, то початкові плани передбачали боротьбу проти обидвох окупантів.

Вважалося, що головним способом відновлення польської державності у межах кордонів 1939 року є загальне повстання, але воно має розпочатися лише у разі цілковитої воєнної поразки Німеччини. У початкових планах польського уряду навіть згадки не було про українське питання, понад те, самі назви «українець», «Україна», «західноукраїнські землі» категорично не вживалися. Замість них у документах польського уряду в екзилі місцеве населення називали «русинами», «людьми, які іменують себе так званими українцями», а до території вживали назви «Волинь», «Поділля» і «Земля Червенська» – під якою розумілася Східна Галичина. Польський емігрантський уряд робив усе, аби ігнорувати будь-яке українське питання. Завдання стояло одне – відновити Польщу в кордонах 1939 року, тобто, до ріки Збруч. То була програма-

мінімум. Існувала ще й програма-максимум: розширення території Речі Посполитої до Дніпра і Чорного моря та створення так званої «Великої Польщі».

Тобто, польський уряд у лондонському вигнанні не бачив місця для українців в Україні, більше того – він не визнавав українців окремим народом. Ішлося про відновлення колоніального становища на українських землях та спольщення українців. Із цього випливає, що польський уряд навіть в умовах воєнної поразки вів ворожу щодо українців, шовіністичну політику та сподівався з допомогою США й Англії реалізувати свої плани.

Після поразок німецьких військ під Сталінградом (січень 1943) і Курськом (липень 1943) стала очевидною неминуха поразка Німеччини. Від того часу, за завданням лондонського уряду, АК стала готуватися до загального повстання проти німців та війни з українцями.

І польський емігрантський уряд, і його делегатури (представництва), і АК мали дуже добре фінансування з боку англійського та американського урядів. Так бюджет «Штабу начального вождя» на 1943 рік обчислювався сумою у 10 млн. доларів. Ці кошти призначалися на утримання кадрів та організації АК, закупівлю зброї, амуніції, військових матеріалів, диверсійну роботу. (Терещук П. Нариси з найновішої історії // Визвольний шлях. – 1960 – № 10 – С. 1155).

Головною метою діяльності польського емігрантського уряду в Лондоні було відновлення державної незалежності Польщі в кордонах 1939 року. Розглядалися і більш амбітні проекти – встановлення польської границі по Дніпру і вихід до Чорного моря. І це польські діячі у Лондоні розглядали на повному серйозі – вони марили ідеєю «Великої Польщі». То був план з яскраво вираженим загарбницьким характером, тому він не міг позитивно сприйматися українцями. У цьому коріні проблеми та польсько-українського протистояння 40-х років ХХ століття.

Восени 1943 року Червона Армія форсувала Дніпро, 6 листопада вона зайняла Київ, 31 грудня Житомир і наблизилася до колишнього польсько-радянського кордону.

У цій ситуації перед АК було поставлено завдання поборювати німців, що відступають, виходити з підпілля і своїм виступом документувати існування польської Речі Посполитої. (Терещук П. Нариси з найновішої історії // Визвольний шлях. – 1960. – № 10. – С. 1163).

Мапа країн Міжмор'я за Юзефом Пілсудським

УКРАЇНСЬКА ПРОБЛЕМА ПОЛЬСЬКОГО УРЯДУ В ЛОНДОНІ

Найголовнішою причиною польсько-українського конфлікту на західноукраїнських землях у 40-х роках ХХ ст. стала політика польського уряду у Лондоні, його вказівки польським організаціям Волині та Галичини вживати заходів і дій щодо відновлення після війни польських кордонів на Сході, як мінімум по річці Збруч.

Організація Українських Націоналістів (ОУН) і Українська Повстанська Армія (УПА) щодо цього питання мали цілком протилежну думку – за свою мету вони ставили здобуття на етнічних українських землях державної незалежності та створення Самостійної Соборної Української Держави від Сяну і Бугу на заході до Дону та Кубані на сході.

Ці два взаємно протилежні погляди на одну й ту саму землю України вели лише до конфронтації. І це добре розуміли обидві сторони. Неодноразові пропозиції ОУН сісти за стіл переговорів, знайти порозуміння та виробити спільні підходи щодо німецьких і московських окупантів польська сторона рішуче відкидала, понад те, вона з мирних українських пропозицій ще й нахабно насміхалася.

Причину видно з документу польського емігрантського уряду під назвою «Напрями в українському питанні», де зазначено: «Угоди між державою і політичними угрупованнями національних меншин суперечать самому поняттю державного суверенітету і, як свідчить досвід, не виконуються, а тому в них немає жодного сенсу». (Сивіцький М. Історія українсько-польських конфліктів. – Т. II. – К., 2005. – С. 258).

Якою державою володіла купка емігрантів у Лондоні? Польща тоді була окупована і розчленована гітлерівською Німеччиною, зі сходу насувалася сталінська загроза. В Україні УПА боролася і проти гітлерівців, і проти більшовиків, тому прагнула до порозуміння з поляками. Однак польський уряд у Лондоні в союзники обрав сталінський режим і разом з ним повів боротьбу проти українців. Так УПА отримала ще й третій фронт на своїй українській землі, яку «лондончики» намагалися перетворити на польську.

ПЛАНУВАННЯ ПОЛЬСЬКИМИ НАЦИСТАМИ У ЛОНДОНІ ГЕНОЦИДУ УКРАЇНЦІВ В УКРАЇНІ

Польський нацизм

Головну ідеологію гітлерівської Німеччини складав національний соціалізм, скорочено – нацизм. В його основі лежала теорія расової винятковості нордичної раси – європейських арійців, до яких належали німці та германські етноси. Усі інші народи вважалися унтерменшами (недолюдьми). Звідси й обґрунтування особливих прав німців на панування у Європі та світі.

Молотов підписує радянсько-німецьку угоду про ненапад. Позаду – Ріббентроп і Сталін

Усі війни, які вела гітлерівська Німеччина, спрямовувалися на встановлення гегемонії німецького народу над усіма іншими. Окремі народи, як євреї і цигани, підлягали цілковитому фізичному винищенню, а слов'яни – виселенню зі своїх історичних земель. Звільнені від відсталих, як вважали гітлерівці, народів землі призначалися для розширення життєвого простору німців. Тобто, нацизм – це теорія винятковості однієї нації та винищення й утисків усіх інших народів, які стояли на заваді домінуванню німців.

У нацизмі головне – інтереси однієї нації, але не лише у власній країні, а й далеко за її межами. Звідси агресія, прагнення захопити чужі землі, поневолити й винищити інші народи, здійснити етнічні чистки, асиміляцію, депортацію та переселення. Тобто – захоплення чужих країн, винищення й виселення з них корінних народів для розширення життєвого простору обраної нації є головною ознакою нацизму.

Але у першій половині ХХ ст. хвороба винятковості окремого народу вразила не лише Німеччину, а й інші країни, зокрема і Польщу.

Польський уряд Ю. Пілсудського провадив подібну політику винятковості польської нації та намагався створити моноетнічну польську державу. Саме тут слід шукати витоки антиукраїнської політики уряду Другої Речі Посполитої і таких ганебних явищ, як паціфікація 1930 року, національні утиски та соціальне й культурне гноблення українців, намагання їх асимілювати та ополячити західноукраїнські землі. Методи,

які використовував проти українців польський уряд, не лише не відрізнялися від методів Гітлера і Гімmlера, а й значно випередили їх у часі.

Теорія і практика нацизму – це, передовсім, терор та етноцид інших народів задля возвеличення якогось одного. Саме таку політику проводили довоєнні уряди Другої Речі Посполитої на західноукраїнських землях у 1921–1939 роках, польський уряд у лондонському вигнанні в 1940–1944 і уряд так званої народної Польщі у 1944–1947 роках. Тому можна впевнено стверджувати, що політика нацизму міцно увійшла не лише в теорію, а й у практику польських урядів у 20-х – 40-х роках. Від цих терористичних методів і способів управління польською державою найбільше постраждали українці, але жертв було б незрівнянно більше, якби в обороні природного права українського народу на самовизначення, свободу, незалежність і людську гідність не стала ОУН-УПА.

Організація Українських Націоналістів та Українська Повстанська Армія – то головні носії величній ідеї Незалежності України, саме ці організації і поламали нацистські плани польського уряду в лондонській еміграції щодо створення в Україні так званої «Великої Польщі».

У наш час опубліковано чимало документів, які показують плани польського уряду в Лондоні щодо України й українців. Ці настанови та різноманітні циркуляри давалися делегатурі польського уряду (представництву), польським

підпільним організаціям, Армії Крайовій (АК), друкувалися у нелегальній польській пресі, тому ставали відомими українській стороні. З кожним днем протистояння лише загострювалося.

Ось лише кілька витягів із документів архіву польського емігрантського уряду, вони красномовно показують, яке майбутнє він готував українцям Волині та Галичини.

Витяг з документа «Напрями в українському питанні»

«Єдиною підставою для тих, хто ставить під сумнів приналежність південно-східних земель до Польщі (тобто Волині і Галичини – Д. Ч.) є так звана українська проблема, яка виявляється на цих землях в особливо гострій і небезпечній для цілісності Польської Держави формі. Вона впливає з того факту, що східні окраїни Речі Посполитої, зокрема і її південно-східні землі, населяє згуртована кількामільйонна маса населення, яка називає себе українцями і становить абсолютну більшість населення як у цілому тих земель, так і в більшості повітів. Це населення об'єднує етнічна, мовна культурна спільність, в першу чергу його єднає загальноукраїнське національне почуття, насправді ще не повністю сформоване, але таке, що вже проникає дуже глибоко в усі без винятку суспільні верстви, чому значною мірою сприяє той факт, що українську інтелігенцію і селянство об'єднують дуже сильні зв'язки на основі розвинутих родинних почуттів, спільності думки, економічних інтересів і діяльності...

Політичним виявом української національної свідомості є повсюдне прагнення до об'єднання всіх українців у незалежній державі. На території південно-східних земель незалежницький український рух має чітко антипольський характер внаслідок багаторічного впливу шовіністичних чинників, інспірованих і підтримуваних Віднем, Берліном і Москвою...

Нині національний український рух заперечує всіх і все; він одночасно налаштований антипольськи, антинімецьки й антирадянськи...

Територіальна автономія означатиме лише зміцнення нинішніх масових антипольських настроїв, утримання і розширення сприятливої основи для ворожого щодо Польщі агітації і в результаті вимагатиме відречення польського народу від усього краю. Зрештою, концепція територіальної автономії у жодному разі не відповідає постулатам українських політичних діячів і буде розглядатися ними як щабель до завоювання повної незалежності». (Сивіцький М. Історія польсько-українських конфліктів. – Т. II. – К., 2005. – С. 256–257).

А ось, як розглядали члени польського уряду в Лондоні питання щодо Червенської Землі – так вони називали Галичину.

«Обговорювання плану «Бета»

Цей документ польський емігрантський уряд у Лондоні обговорював 23 липня 1943 року. Серед багатьох інших антиукраїнських речей у ньому було сказано і таке.

«Фактично немає жодного серйозного мовного аргументу, який би підтверджував первинну польськість Червенської Землі. Це добре знають польські мовознавці, але через політичні причини або мовчать, або відповідають на ці питання дуже плутано, тому не підготовлена людина може плумачити ці відповіді як захоче...

Але ця справа має суто теоретичне значення. Вона у жодному разі не може впливати на нашу позицію щодо приналежності Червенської Землі до Польщі. Вирішальним для нас є факт, що тут живе маса польського населення і що інтереси Польщі вимагають, щоб ця земля залишилася в її кордонах...

Для Польщі небажана наявність у цих кордонах меншості, яка має власні національні цілі й ідеали, тим більше такої значної і вороже налаштованої проти держави, якою є український елемент у Польщі.

З цього випливає висновок, що «єдиним способом узгодженого вирішення українського питання могло б бути переселення українського населення за Збруч шляхом обміну на католицьке населення, тобто польське...

Тому можна вважати, що у названих округах маємо нині приблизно 780000 поляків і 1835000 українців. Щоб це співвідношення перевернути, треба вислати 950000 українців і привезти стільки ж польських колоністів...

Щоб створити широку польську смугу, про яку йдеться, очевидно, що подібне переселення треба б провести і в Перемишльському повіті. Дуже бажаним також є зміцнення польського середовища на нафтових родовищах і в таких містах як Самбір, Стрий, Станіслав, Коломия, нарешті, переміщення на схід кордону компактної польської території біля Добромила і Леска. Разом з дрібними переміщеннями на Волині й Холмщині переселення мали б охопити мінімум 1250000 українців і стільки ж поляків». (Сивіцький М. Історія польсько-українських конфліктів. – Т. II. – К., 2005. – С. 262–265).

У документі «Українське питання і проект його вирішення» експерт польського уряду в Лондоні Нікодем Свобода теж писав про необхідність виселення українців за Збруч, а на звільнених від них землях Східної Малополющі (тобто Волині і Галичини) застосувати жорстку дискримінаційну політику до решти українців у всіх сферах суспільного та економічного життя, зокрема щодо їх навчання та роботи у державних установах.

Про шкільне навчання план передбачав: «Недопущення відкриття жодних українських і взагалі

Закінчення. Початок на стор. 2

руських («русин» і «руський») – то офіційні у довоєнній Польщі назви українців – Д. Ч.) публічних державних або самоврядних шкіл і курсів будь-якої форми». (Сивіцький М. Історія польсько-українських конфліктів. – Т. II. – К., 2005. – С. 279).

А в документі під назвою «Зауваження щодо української справи на випадок порозуміння з Росією» чорним по білому написано:

«Тому тутешня територія (мається на увазі Західна Україна, а в документі названа Червенською Землею – Д. Ч.) і значною мірою територія Волині, мусять бути фізично переорані так, щоб за життя одного покоління вирвати йому всі зуби, (тут і далі виділено автором – Д. Ч.) які воно може спрямувати на Польщу». (Там само. – Т. II. – С. 282–283).

Проблема примусового переселення, тобто депортації українців з території Західної України, і навіть з Люблінського і Краківського воєводств, займали чи не найбільше уваги польських діячів у Лондоні – то була їхня головна турбота. Таке переселення українців, вважали польські урядові мудрагелі, «забезпечить передачу вільної землі для селян-поляків з центральних районів Польщі». (Там само. – Т. II. – С. 297–298).

Лондонські урядовці-маразматики (по-іншому їх назвати не можна) підраховували, що, внаслідок масового переселення українців і білорусів, Польська держава втратить 6 млн. громадян, але вони себе потішали: «Ми вирівняємо ту нестачу швидко». Для цього пропонувалося у повоєнній Польщі «розгорнути пропаганду щодо збільшення народжуваності». (Там само. – Т. II. – С. 299).

Тобто польський емігрантський уряд у Лондоні в 1943–1944 роках на повному серйозі планував депортувати мільйони українців, а на їхнє місце переселити поляків, аби змінити етнічну ситуацію на західноукраїнських землях. Класичний геноцид! Справжнісінький нацизм! Хто і як це заперечить?! Який польський професор чи доктор наук?

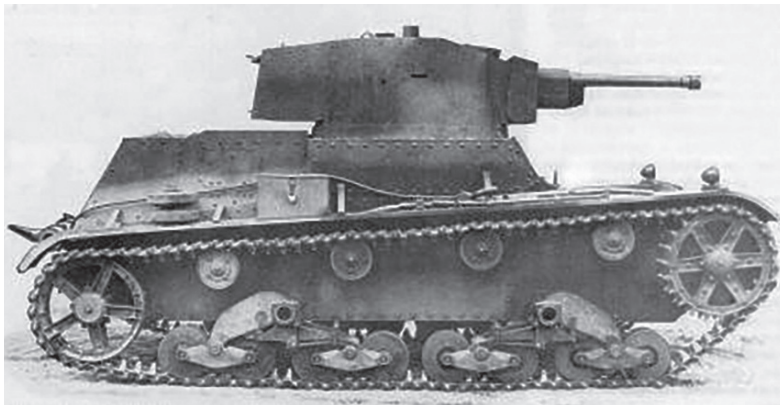
Вже у 1943 році польський емігрантський уряд знав, що Польща отримає німецькі землі на Одері, в Помор'ї і Східній Пруссії. Туди теж планувалося виселяти українців. Тобто розмах переселень передбачався грандіозний. У цьому складному питанні польські урядовці брали приклад з Гітлера та Сталіна, які вже здійснювали масштабні переселення великих етнічних груп.

«Заспокоєння на південно-східних землях (тобто на Західній Україні – Д. Ч.) може настати лише тоді, коли все українське населення буде виселене», – йдеться у «Тезах про національні меншини». (Там само. – Т. II. – С. 316).

А ось ще одна настанова польського уряду в Лондоні 1943 року: «Якщо ми не хочемо відмовитись від 3/5 своєї державної території,

ТРАГЕДІЯ ГУТИ ПЕНЯЦЬКОЇ

ПРИЧИНИ, ПЕРЕБІГ, НАСЛІДКИ

Польський легкий танк 7TP

мусимо програму етнічного очищення наших південно-східних земель, включно з Волинню, провести повністю, без винятків». (Там само. – Т. II. – С. 317).

Етнічні чистки є головною ознакою нацизму. Звідси випливає, що польський емігрантський уряд у Лондоні був сильно заражений бацилами нацизму, тому цих біснуватих діячів слід називати відповідно до їх людиноненависницьких планів – придурками і нацистами, або нацистами-придурками. Обидва визначення стовідсотково відповідають дійсності, підтверджуються архівними документами та чисто нацистською акцією «Вісла», що була не чим іншим, як практичним втіленням у життя нацистських планів Міколайчика та його нацистської кліки.

Отже, і польські довоєнні уряди, і польський уряд у лондонському екзилі, і навіть комуністичний уряд Польщі у 1920–1940-х роках послідовно провадили державну політику геноциду українців на всіх загарбаних українських етнічних землях. Ця агресивна окупаційна політика урядів Польщі зустріла природний опір українців, від яких і мали «зачистити» всю Західну Україну від Сяну і Західного Бугу до Збруча.

Звідси висновок. ОУН-УПА в роки Другої світової війни не змогли знайти порозуміння з польським емігрантським урядом у Лондоні ще й тому, що він сповідував нацистські погляди, був вкрай вороже налаштованим проти всіх українців і здійснював план їх геноциду. То є найголовнішою причиною польсько-українського протистояння та воєнних конфліктів.

Як бачимо, дискримінаційна політика урядів довоєнної Другої Речі Посполитої щодо українського населення, пропаганда ними беззаперечної вищості поляків над усіма іншими етнічними меншинами дуже швидко призвела до політики нацистських переселень провідних державних діячів Польщі. Вони були переконані у своїй історичній, культурній та політичній перевазі над україн-

цями, яких не визнавали окремим народом і відмовляли їм у фундаментальних правах на свободу та незалежність, на право вільно жити на своїй землі. Загарбавши частину України, вони вважали її Польщею і робили все, аби тут переважав польський дух, тому й проводили брутальну політику національного гноблення українців. Найогиднішими проявами польського державного нацизму стали: заперечення самого факту існування українців, як окремого етносу, примусова полонізація українського населення, закриття українських шкіл, заборона вживання назви українець та заміна її етнонімом русин, дискримінація за релігійною ознакою, масове переселення, з корінних польських земель поляків – на Волинь і Галичину, створення нестерпних умов для українців та змушення їх до еміграції в країні Американського континенту. Антиукраїнський курс уряду довоєнної Польщі продовжив польський емігрантський уряд у Лондоні.

Ця глибоко хибна та антиморальна державна політика Другої Речі Посполитої мала катастрофічні наслідки і для українців, і для самих поляків.

Як польські нацисти могли втілити свій план в Україні

Читаєш ту нацистську писанину і думаєш, а як ті біснуваті маразматики мали здійснити задумане? Як вони могли виселити з України мільйони українців і ще більшу кількість поляків сюди завезти? І навіщо? Заради ідеї-фікс під назвою «Велика Польща»? А вона для чого? Заради чого цей неприхований нацизм?

Цілком зрозуміло, що етнічні чистки стали б трагедією для мільйонів українців. Але невже польські урядові придурки могли сподіватися, що на трагедії одного народу можна збудувати щастя для іншого?

А як мала виглядати етнічна чистка українців на практиці? Припустимо, в околицях Гути Пеняцької? У Гути поляки, безумовно,

залишилися б, а всіх українців із сусідніх сіл Жаркова, Голубиці, Пеняків, Верхобужа, Ясенова, Дуб'я, Гаїв Дуб'євських, Поникви, Перелісок, Волохів, Чепелів та інших українських населених пунктів, згідно з планами польського уряду, мали поголовно депортувати на «земе одзискане» у Сілезії, Помор'ї і Східній Пруссії або переселити їх за Збруч і за згодою Радянського Союзу чи Росії – у Сибір. Ось звідки у 1943 році взялося гасло підрозділів Армії Крайової, зокрема на Брідщині та Золочівщині: «Українці за Збруч!» Вони це писали у своїх підпільних виданнях та усно вигукували українцям! Наголошую! Таке виробляли поляки в Україні, зокрема на Брідщині, у 40-х роках ХХ століття! На чужій землі зажди намагалися втілити у життя плани свого нацистського уряду щодо геноциду українців!

Нагадаю: поляки-склярі оселилися на українській землі біля Пеняків щойно у першій половині ХІХ ст., їх сюди привіз із Польщі якийсь пан. Новозасноване село назвали Гутою Пеняцькою, бо сусіднє українське село, до якого належала Гута, називалося Пеняки. Українці прийняли поляків привітно, купували у них склярні вироби. Усім було добре. Жили мирно, родичалися. А через сто років новоявлений уряд польських авантюристів і нацистів задумав усіх українців звідси виселити, а усіляких зайд із Польщі завезти.

Ось приклад того, як, на перший погляд, мирне і невелике поселення чужинців може у майбутньому створити велику проблему для корінного населення.

До цього додаю, що суто український топонім Пеняки існує ще з II–III століття нашої ери, він походить від слов'янської вимови римської провінції Фінікія, вона вимовлялася «Финикия». Слов'яни не мали фонем «ф», тому не могли її вимовити і замінили близьким звуком «п» так виникла назва – Пиникия, а від неї і Пиняки, а потім Пеняки – поселення, де мешкали люди, що побували у римській Фінікії (Пиникії). То були предки українців – назва Пеняки це підтверджує, бо існує з тих далеких часів. Своєю чергою таке свідчить, що українці є прямими і безпосередніми нащадками праслов'ян і живуть у цьому краї не менше як 1800 років (у Пеняках!). А польська Гута виникла наприкінці ХVІІІ ст., а як поселення заснована на українській землі щойно у першій половині ХІХ ст. Тобто, у 1943–1944 роках (часу планування польськими нацистами з Лондона акцій геноциду українців) Гута Пеняцька мала задовго до 100 років. Але за лондонським планом зажди у другому-третьому поколіннях мали на чужій зем-

лі залишитися, а корінне населення – українці, безперервна тяглість мешкання яких у цій місцевості складала 50–60 поколінь (з розрахунку 3–4 на століття) мали бути виселені, за задумом біснуватих нікчем. Придурки в кубі! Речі слід називати своїми іменами, аби така нацистська нечисть більше не плодилася на землі! Ніде! Зокрема у Польщі.

Отакі плани буяли в головах польського нацистського уряду в Лондоні, воно ними ділилося з підпіллям у Польщі та в Західній Україні, яку називали Мало-польщею. Підпілля обговорювало засади повоєнного устрою польської держави. Інформація просочувалася у ряди ОУН-УПА, більше того – польські підпільні друкарні багато чого публікували на сторінках своїх газет, зокрема у «Велькей Польскі» («Великій Польщі»). Українці то теж читали.

На що розраховував польський уряд у Лондоні? Що українці спокійно дозвольть їм втілити у життя відверту нацистську маячню? Невже сподівалися, що ОУН і УПА на стоматологічному кріслі зі зв'язаними руками будуть сумирно чекати, аби їм польські нацисти «повиривали всі зуби»?

Ще раз наголошу – фраза про те, що території «Галичини і значною мірою Волині, мусять бути фізично переорані так, щоб за життя одного покоління вирвати йому всі зуби, які воно може спрямувати на Польщу» належить польським придуркам і нацистам з Лондона! (Виділено автором – Д. Ч.) // Сивіцький М. Історія польсько-українських конфліктів. – Т. II. – К., 2005. – С. 282–283).

Протидія польським нацистським планам не забарилася. УПА поставило польському населенню Волині вимогу – залишити українську землю і йти будувати «Велику Польщу» у себе вдома на етнічних польських землях.

Настрахані мирні і справді невинні поляки Волині (там їх відсоток був дещо вищий, аніж у Галичині), рушили на свою історичну землю у Польщу. Але лондонський уряд їм таке заборонив, та ще й пригрозив, що після війни притягне всіх, хто залишить Волинь, до кримінальної відповідальності за державну зраду.

Почалася акція знищення польських сіл Волині 1943 року, поляки її назвали різнею, а в 2017 році ще й оголосили геноцидом. Безумовно, що вбивства то жаклива річ, але першими у цій справі тут теж були поляки – вони ще у 1942 році вирізали українське населення Холмщини, тобто задовго до «Волинської різанини». Посіяли вітер, а пожали бурю. А тепер зображають себе безневинними «мирними обивателями» і в Гути Пеняцькій також. Однак Гута Пеняцька загинула не через польсько-українське протистояння. А з цілком інших причин – наслідок типової каральної акції німецького окупаційного режиму.

Далі буде

Володимир Петранюк, як режисер і людина, привернув увагу не так хвацьким дописом у Фейсбуку («Я – яскравий чоловік і хуліган, романтик і донжуан, драматург і поет – Володимир Петранюк. Я люблю Україну і вірю в Бога...»), як несподівано оперативним актуальним і сучасним сценічним прочитанням поезії Бориса Гуменюка (за мотивами книги письменника «Блокпост» і «Вірші з війни»).

**Ніна ГОЛОВЧЕНКО,
Наталія ПЕТРАНЮК**

Відвідавши прем'єру 2 грудня 2016 року, я була вражена тим, що, попри холоднечу в залі Європейського театрального центру «Краків» (Київ) і напівзаповнений зал, актори грали без жодної фальшивої чи заїждженої ноти. А ще більше захопило те, що, попри те, що театр В. Петранюка «Дзеркало» позиціонується як традиційний, вистава звучала дуже по-сучасному. Своїми враженнями я поділилася тоді на своїй сторінці у Фейсбуку:

«Блокпост Україна» – це синтетична театральна постановка, де поєднано українську національну органіку (рушник, лялька-мотанка), європейську театральну традицію (зонги – акторські пісні/речитативи – відлуння епічного театру Б. Брехта і перегук із темою війни як темою національної катастрофи у п'єсі Б. Брехта «Матінка Кураж та її діти») та інноваційні технології (відеореєди з документальних кадрів із зони АТО).

Наскрізні образи-символи – рушник і текст «Заповіту» Б. Гуменюка. Проста, конструктивна і містка сценографія. Проникливий музичний супровід: «Пливе кача» і «Мелодія» Мирослава Скорика.

Емоційна вершина спектаклю – сцена перевдягання матір'ю померлого сина-воїна з камуфляжу у вишиванку...

І трохи гумору, що коригує напруженість глядача: «та якби у його честі судді була честь – то він би сам застрелився».

Кольорова гама – мілітарі, червоне, чорне... Але домінує біле тло рушника як символ святості,

ВОЛОДИМИР ПЕТРАНЮК ПРО ТЕАТР І УКРАЇНСЬКУ СПРАВУ

1985 рік, театр «Червоний барабан»

чистоти тих, хто захищає Україну в зоні АТО».

Після того першого знайомства мені завжди хотілося поставити багато запитань Володимирові Петранюку. Нарешті, зорі зійшлися, і ми, за допомогою доньки пана Володимира Наталії Петранюк, записали інтерв'ю.

Отож, прошу шановних читачів познайомитися з директором, художнім керівником, засновником Театру української традиції «Дзеркало» Володимиром Петранюком ближче.

– Пане Володимире, у якій родині формувалися Ви як особистість?

– Моя родина: мати – вчителька, киянка польського походження, батько – козак з діда-прадіда, політичний офіцер, фронтівик, який служив у військово-морському флоті, був редактором бойової газети «Бойовий курс» Дніпровської військової флотилії. Батько Іван звільняв табір смерті Освенцим, штурмував нацистський Рейхстаг, на стінах якого багнетом написав наше прізвище – Петранюк. Тато співав українські пісні та декламував напам'ять Шевченка. Мама творила домашні свята й грала з нами театр ляльок. У цій родині ми з братом виростили. Навчалися в українській школі.

Формувалися в українських цінностях.

– У Вас були творчі дружні стосунки з братом Віталієм Петранюком. Що поєднувало Вас із братом? Що встигли зробити? Чому він так рано пішов із життя? Чи могли б Ви на підставі свого досвіду дати певні поради українцям, що мають рідних братів/сестер, але формують свої стосунки за типом «кайдашевої сім'ї»?

– Нас із братом поєднувала завзятість у кожній справі, якою ми захоплювалися. Чи то було захоплення вітрилами або написання пісень, читання самвидаву або постановка вистав на межі заборони. Ми з братом зробили театр! Оце ми встигли зробити. У цьому театрі я зараз працюю. Його створено Віталієм та Володимиром Петранюками. Встигли багато й мало водночас.

Віталій залишив цей світ рано. 2014 року. Не доспівав своїх пісень. Ми разом із братом від травня 1986 року їздили Чорнобильською зоною, кризь радіоактивну пилюку, з виставами нашого театру, який вже тоді звався «Дзеркало», і обслуговували ліквідаторів. Мабуть, брат мій десь у «рудому лісі» хапонував радіації. Японці казали, що років за двадцять п'ять після аварії почнуться наслідки. От воно так і почалося. Він помер від тяжких наслідків Чорнобиля. Тобто, Героям слава, скажемо так...

Так, є поради. Є поради, бо мене це теж не оминуло. Брат був молодшим, і я не завжди був до нього лагідним, не завжди був добрим старшим братом. Ми і сварилися, і, можливо, у дитинстві я його кривдив. Мені зараз дуже прикро за це, і я хотів би сказати всім, хто має молодших братів, що брата треба берегти, бо це твоя підвалина. Основа твоєї справи. Він тебе захищає. Він за твоєю спиною стоїть і завжди захищає. Колись моєму братові в дитинстві, коли він був зо-

всім маленьким, хтось пропонував цукерку, він не брав цукерки, а запитував: «А Володі?...» Отака у нього була чудова душа, і я нині розумію, що міг би бути до нього більш дружнім, більш близьким, хоча ми з ним були чудовим танцем, і тепер мені його бракує так, ніби бракує руки.

Брат був моїм найкращим творчим другом. Він співав, писав музику до моїх віршів, він сам писав вірші, грав у моїх виставах, допомагав у постановці і як інженер, і як актор, і як художник... У всьому він був талановитий і зграбний.

– Окресліть коло Ваших друзів. Чи переформатовувалося це оточення у зв'язку з політичними змінами, переїздом до іншої країни чи у зв'язку з творчими принципами? (Мені, наприклад, видався доволі несподіваним Ваш виступ на панасхиді за В.І.Ткаченком, класичним філологом, перекладачем, що відійшов у ліпші світи у травні 2018 року: Ви назвалися другом Севи...)

– Ну, щодо творчих друзів: Дмитро Добрий-Вечір, лідер рок-гурту «Вій». Дмитро грав колись у нашому театрі. Він і тепер пише пісні для наших вистав. Юрко Терех – із юнацьких літ мій співрозмовник, який відкрив мені «Декамерон» і розповів про УПА. Юрко є перекладачем і моїм глядачем. Марина Братерська – однокурсниця з театральної студії театру Івана Франка. Ми з нею грали Лопе де Вега. Зараз Марина – доктор філософії, завідувачка кафедри кінознавства, професор. Ми зустрічаємося на Різдво, співаємо колядки, я читаю їй свої п'єси.

Друзі: бугром залишилися файні друзі: Мір'ям Александрівич – режисерка з Варшави, що колись грала в моєму театрі, Януш Ліповецький з Кракова, що записував наші пісні на диски, Ян Павлічків – архітектор, який відновлював царські ворота в Софії Київській, теж краків'янин. Дружба не загинула через жодні політичні затьмарення сонця.

А от з московією, хай її шляк трафить, перекусило... Задзвонив до давнього друга-режисера Володимира Єгорова. А він питає у слухавку:

– Це хто?

А я йому:

– Це я, твій друг, Петранюк.

А він відповідає:

– Я така не знаю, і більше сюди не званіті.

Шок! Ми з ним чорнобильську зону проорали. Солженіцина читали. І ось – «не званіті»!

Тепер побратими з Конгресу українських націоналістів – мої друзі: Ігор Данилиха і Тарас Ген-

тош зі Львова, Мишко Павленко та Ігор Рудник, Микола Коханівський і Кость Зацарний із Києва, Ярослав Баланивський з Умані... Микола Костюшко, Євген Лупаков. Марина Соченко... Степан Брацунь, весь Конгрес... Ми разом були на Майдані. Це справжнє випробування.

Знайдомився з Борисом Гуменюком. Ставив виставу за його книгою. Оце такий друг у мене з'явився. Я дуже ціную його. Поет, козак, кобзар! Борис золотом карбує свої вірші. Пам'ятає: «...пишемо гуртом, саперними лопатками... останній вірш української літератури, ще живий – це його «Заповіт». Несамовито!

Гуменюк ще й познайомив мене з Василем Кіндрацьким. Не встигли стати друзями з Кіндрацьким... Загинув Кіндрат. Цілий курінь найкращих побратимів, тих, хто пішов у позасвіті...

Недавно відлетів Всеволод Ткаченко. Поет. Поет, що наближав до України світову літературу. Перекладач від Бога. Ми з Севою понад 30 років творили Україну духовну. Він учив мене писати вірші.

– Чи маєте театральну освіту? Хто є Вашими вчителями?

– Так, я закінчив студію при театрі Франка, потім довчився на режисера в нинішньому університеті Культури та мистецтв. Моїм учителем був Петро Трохимович Сергієнко – знакомитий український актор. Король Лір українського театру. У Сергієнка вчилися Ада Роговцева і Кость Степанков, так що це слава школа.

Поліна Нятко, актриса Курбаса, вчила мене мови. На сцені я грав у масовці з легендарним Володимиром Дальським, Наталією Ужвій, Пономаренком та Наталією Лотоцькою, у яку був таємно закоханий. Грав поруч із такими чудовими акторами, як Володя Коляда, Микола Задніпровський, Яків Сиротенко. Ця сценічна практика сформувала мене як актора та режисера, і залишається в мені донині.

– А яких особистостей зі світу театру шануєте найбільше?

– Пітера Брука, Ежи Гротовського, Леся Курбаса... Леся Танюка... Світ театру? Мене розчаровує український сучасний театр. Скажіть, що це за хвороба, коли в країні, де йде війна з московією, у національному театрі Івана Франка ставлять Достоєвського «Ідіот»! Що це – зрада чи малоросійство? Я за свої гроші ставлю «Мазепу», а академія української сцени ставить «ідіота»! Шукають таємницю збоченої російської душі! Ідіотизм.

1986 рік, «Дзеркало» в Чорнобильській зоні

Закінчення. Початок на стор. 5

ВОЛОДИМИР ПЕТРАНЮК ПРО ТЕАТР І УКРАЇНСЬКУ СПРАВУ

А української вистави не дочекаєшся! Було в репертуарі «У неділю рано зілля копала» за Ольгою Кобилянською в постановці мого друга Дмитра Чирипюка. Геніальна вистава! Зняли з репертуару! Народний артист Дмитро Чирипюк у своєму театрі «свій серед чужих». От така правда.

Не люблю зради, меншовагості і прогинання перед чужим за рахунок свого. І це симптоматично. Нашого українського не ставлять. А в інших театрах ще гірше! Наша богема таємно вважає, що українська драматургія примітивна. Тому я до них не ходжу, а вони не ходять до мене.

Але є винятки.

Наприклад, Олексій Кужельний у театрі «Сузір'я» – це людина-оркестр, універсальний майстер, який робить велику справу – творить у своєму театрі лабораторію сценічного мистецтва. «Сузір'я» – це кін, де грають найкращі митці. Маю визнати, що мій театр теж упродовж багатьох літ грає на цій благодатній сцені.

Дружимо ми і з театром «Колесо». До слова, там нещодавно поставили чарівну українську виставу «Так загинув Гуска» за Миколою Кулішем зі Стасом Колокольніковим у головній ролі. Бомба! Ми дружимо. Художній керівник театру «Колесо» – народна артистка України Ірина Кліщевська – моя давня колежанка з розбудови модерного українського театру. Пані Ірина не забуває того, що ми разом тридцять років тому створили наші театри.

– Які театральні стилі/школи/напрями імпонують Вам найбільше?

– Я представляю Театр української традиції. Для мене українська традиція – це духовна традиція, не шароварно-горілчана, гопакова, а духовна. Бог і Україна – понад усе – це спрямування, яке формує репертуар нашого театру. Ну, і це показово, що Мазепа, Шевченко, Бандера – це ті герої, які у моему театрі фігурують на сцені і спрямовують духовний струмінь мого колективу.

Віталій ПЕТРАНЮК

Щодо стилю: ми працюємо, використовуючи принцип психологічного театру емоційно насичених форм. Цього вимагає скромність матеріальних можливостей, яку ми компенсуємо енергетичним струменем акторської техніки. Це яскраво виявляється в нашій останній виставі «Мазепа», яку ми граємо на сцені Молодого театру. Ніби дух Леся Курбаса надихає акторів театру української традиції «Дзеркало», і виникає фантастичний феномен натхнення, що вкупі з переживаннями глядачів дає блискучий результат.

– Що є пріоритетом у діяльності Вашого театру «Дзеркало»?

– Так без пафосу скажу, що українська справа. Справа відбудови руїни, яку маємо зараз на території української держави. Руїни в театрі, руїни в суспільстві, руїни в культурі. Оця відбудова мене заводить і стимулює, є моїм світоглядом, і є мотивацією на те, що ми робимо. Вона мене пхає, можна сказати, ця руїна, на те, щоб оці страшні наслідки трьохсотлітньої кабали і неволі

якимось чином все ж таки ми здолали, і щоб країна стала повноцінною європейською державою.

– Яку історію вже має Ваш театр?

– Історія така, що у 1982 році я залишив казенний театр у Харкові – ТЮГ імені Ленінського комсомолу. Тьху! Вони теж утішились, що я пішов. Мене там досі згадують. Мені було тісно в прокрустовому ложі підцензурного театру, де я грав або одержимих комсомольців, або вовків та ягнят. Отож я повернувся до Києва, до тата й мами, мов блудний син, без грошей та із запахом перегару. Два дні відсипався, а на третій засукав рукава і ... створив театр. Продовжуючи біблійну аналогію, повідаю, що день у цьому разі тривав рік.

На початках театр на Татарці був агітаційним і називався «Червоний барабан». Це нагадувало цілодобову театральну тусовку, де до нестями декламували вірші Теліги та співали Висоцького, репетирували Маяковського та пили вино, грали вистави про героїв дніпровців і закохувалися в театр і одне в одного.

Символом, який поєднувався з моїм світоглядом, були герої поеми «Дванадцять» Блока. Оті дванадцять вояків, які йшли і били у двері чобітьми і закликали людей схаманутися і йти до світлого майбутнього. «В белом венчике из роз впереди Ісус Христос» – цей образ тоді став віддзеркаленням моєї ідеології.

Наша тодішня театральна громада нагадує мені тепер західний молодіжний рух у 60-х роках «діти квітів». Я з радістю назву імена тих перших акторів. Це Лариса Яценко, Сергій Давидов та Ігор Колесников, Олександр Шаповал і Наталка Желябіна, брати Мозолевич Володимир і Андрій, Василь Козлов, Вадим Печуркін, Сашко Подлесний, Дмитро Горячек та Мір'ям Александрівіч. Згодом Володимир Дзюба, Олексій Салов, Василь Каланчук і Ростис-

лав Гумецький. Із радістю і смутком, бо «кого нема, а хто далеко».

Мої актори сповідували ідеологію Свободи та Мистецтва так самовіддано, що навіть міліція, яку попервах викликали місцеві мешканці, ставала нашими вірними парафіянами.

Пізніше я зрозумів, що ми живемо у країні брехні, неволі, і в Чорнобильській зоні наш театр змінив назву «Червоний барабан» на «Дзеркало». Назва філософська, можна сказати, вічна, і донині ми віддзеркалюємо.

– Чим, із того, що зроблено в театрі «Дзеркало», Ви пишаєтеся найбільше?

– Найбільше, що зроблено, це шлях. Шлях до мети важливіший за мету. 32 роки! Гай-гай! Ціле життя! Від аварії на ЧАЕС до війни на Донбасі! Від першої у світі вистави про героїв-чорнобильців «Полум'яні автографи», до першої у світі вистави про героїв АТО «Блокпост Україна». Першу ми три роки возили Чорнобильською зоною, другу грали на Донбасі. Коло замкнулося. І остан-

зевич, Ольга Нігун та Віктор Вернер – вони є театром, який ці здобутки виборює, а не я особисто.

Творчі братчики Микола Костюшко, Дмитро Добрий-Вечір та Ігор Криворучко доповнюють наші дії відповідно сценіграфією, музикою, акторським внеском.

Кожен із нашої театральної родини є унікальною творчою особистістю: Дмитро Сторчоус – мій молодий творчий колега з критичним розумом та свіжими думками, головний режисер і неповторний Калитка зі «Ста тисяч» Івана Карпенка-Карого.

Чарівлива Ліана Книгницька-Марковська – героїня драми про Шевченка Ликера Полусмак та інтриганка Кочубеїха в «Мазепі» і аж раптом – зворушливий Мазенький Принц Екзюпері.

Іван Коваленко-Богдан із улюбленої комедії киян «У Києві на Подолі» та однаково переконаливий і Янгол, і Чортик у казках.

Аня Коваленко, що співає в усіх виставах, – юна кохана Гетьмана у виставі «Мазепа» і трагічна

Володимир і Віталій ПЕТРАНЮКИ

Зтворчим складом

ні три ланки, зроблені нами – це Бандера, Шевченко, Мазепа. Я цим пишаюся, це дума моєї душі, моєї професії, і я щасливий, що зробив цю справу. І варто було це робити, і я гордий з цього.

Найважливішим є те, що я би нічого цього не зробив, якби зі мною протягом усього цього тринадцяти років не було моєї команди. Скільки їх пройшло крізь наше магічне Дзеркало? 100? 200? Де вони?... Хто де!

Кого бачу іноді, хто за океаном, а хто вже у Вирію! У театрі нині зі мною чудова українська трупа – Дмитро Сторчоус та Анна Коваленко, Ліана Книгницька-Марковська, Ірина Карпова та Роман Нагірний, Іван Коваленко та Ольга Оноприюк, Володимир Мо-

Мати з «Блокпост Україна».

Оля Оноприюк – містична актриса, що створила таємничий образ Ворожки-медіума в «Мазепі» і кумедна Параска в «Подолі».

І це далеко не все. Ці молоді артисти – театральні подвижники – тримають на собі кожну виставу, бо технічних цехів у нашому театрі бракує. А найважливіше те, що очима не побачиш... Віра! Наша спільна віра в те, що наша творчість потрібна. Що є той «малий українець», якому конче необхідна наша вистава, щоби подолати депресняк, пережити корумповану владу і не запитється насмерть, та не зневіритися в тому, що жити варто, що любов не продається, що для щастя не треба покидати Україну, бо ми класні і щастя варті «у себе», вдома! ►

► Тож пишу п'єси, граю в них на сцені та радію, що посідаю в театрі не останнє місце, бо тримаю булаву. Але найважливіший здобуток – що наш Театр є і далі буде.

– Про що шкодуєте?

– Шкода, що нема брата, що Оленка Мазуренко залишила цей світ. Це наша актриса, наша панночка. Шкода Небесної Сотні, шкоду за кожним загиблим на війні, і цілі батальйони залишаються у моїй пам'яті й душі.

Війна накладає на нас обов'язок боротися не тільки із зовнішнім ворогом, а й із внутрішнім. І якщо говорити, що у війні є два боки, то крім болю, загибелі і страждання, є те полум'я, яке очищує суспільство, яке створює цілу шереду українських героїв, які, я сподіваюся, не дадуть владі брехати, не дадуть владі красти. Зі мною ось тільки-но зв'язався у фейсбуці один із колишніх наших артистів. 20 років тому... Сашко Ткаленко. Він на війні, та пам'ятає тексти ролей. Смішно, та слюзи навертаються. Повертайся живим, Сашко!

– Які творчі плани маєте?

– Найбільшим планом є утримати те, що ми робимо. Утримати той градус, ту спрямованість, щоб не зламатися, бо навколо багато депресивних чинників, які можуть розчарувати. Починаючи з того, що мало грошей, і закінчуючи тим, що ні уряд, ні влада не тішать. Те, що відбувається з країною, для деяких людей є начебто мотивацією для того, що нічого не треба робити, бо й так погано. Тож, зважаючи на всі ці чинники, важливо утримати те, що є.

Ми збираємося відновлювати комедію письменника українського походження Михайла Зощенка «Заморожене весілля, або зніму чув'язу з хатою», досі актуально! Поважно розмислюю над Сковородою, над Лесею Українкою. У яких образах і формах вони мають втілитися в нашому театрі? Сковорода ж нагальне вимагає втрутитися у невеселий маскарад, що нон-стоп вирує в моїй країні. «Світ ловив мене, але не впіймав» – це моє!

Кожної зими ми ставимо новорічну казку з Дмитром Чирипюком. Торік зробили «Мандрівку на Чумацький шлях» у консерваторії. Була красива-красива казка. Несамовита! Вона мегагарівна, ця мандрівка, з фантастичними ангелами, святам Миколаєм, святам Петром, із Небом, із зорями на небі, із пригодами дітей, які помандрували на Чумацький шлях, щоб знайти там зірку, яка освітить морок в Україні. Це насправді продовження тих шевченково-мазепинських історій, але в дитячій версії. Дорослі теж були зачаровані, із відкритим ротом дивилися. Тож плануємо нову казку для малюків.

– У багатьох Ваших творах доволі потужно звучать християнські цінності. Як Ви опанували їхню глибину і чому несете це своєю глядачеві?

Володимир ПЕТРАНЮК

– Я тридцять років читаю Біблію, як Сковорода. От Старий Заповіт дочитав, зараз перечитую Новий. Ця книга супроводжує мене все життя. Я інші книги теж читаю. Ремарка та Генрі Міллера, Забужко та Андруховича. І сам пишу. У травні свою книгу видав «Духовний тризуб українця».

Але Біблія для мене – отой підручник життя, яким я весь час користуюся, і воно відзеркалюється у моїй творчості. Воно якось само собою виходить. Я навіть і не докладаю якихось спеціальних зусиль для того, щоб так відбувалося.

Євангельські теми, теми пошуку шляху людини в буремному морі спокус і гріха на землі є тим компасом, що ним користуються герої моїх вистав Іван Мазепа, Тарас Шевченко, Степан Бандера. Так вийшло, що всі вони слідуєть Святому Письму. Наприклад, Степан Бандера дискутує зі Сташинським про природу зради у виставі «Чорна рілля. Любов і Смерть Степана Бандери». Богдан Сташинський кіллер, що прийшов убити Провідника. Але він не знає, що перед ним жертва. Бандера ж не знає, що це кіллер. І вони розмовляють про зраду на прикладі того, як Юда зрадив Христа. Сташинський, думаючи про те, що він має зчинити вбивство, починає виправдовувати Юду. І сам того не бажаючи, видає своє справжнє обличчя та свій намір. Просячись, Сташинський цілує Бандеру, як Юда Іскаріот цілує Ісуса Христа. Бандера відповідає словами Євангелії: «що маєш робити – роби швидше». Так Біблія пронизує життя. Як струм. Як блискавка. Ви, може, посміхнетеся, але ми перед кожною виставою разом молимося. Помагає!

– Так само Ви дуже переконані у важливості національного відродження України. Жодна важлива патріотична акція не відбувається в Україні без Вашої участі. Чому?

– Я член Конгресу українських націоналістів і голова Конгресу у Дніпровському районі м. Києва. Я вважаю, що Україна мусить бути українською.

Усе дуже просто. От зараз Україна перебуває на таких манівцях, у пошуках, блукає у якійсь темряві. Як підручники відкрийте книжки класиків українського націоналізму Дмитра Донцова, Степана Бандери, Ярослава Стецька. Відкривайте їх, читайте, там усе написано.

У Бандери написано чорним по білому, що віра в Бога є тим невичерпним джерелом, із якого народ мусить черпати свою енергію, особливо за таких тяжких часів, які нині переживає наша держава. Про це Бандера написав. І це так є. І жодна інша ідеологія не може бути рятівною для нашої держави. Це стовідсоткова правда.

Просто, ну, ніхто, жоден китаєць чи грузин не зробить для нас нашої справи, того, що ми мусимо робити. Вони, звісно, можуть робити з нами разом. Бо мене питали, чи може бути афроамериканець в українській вишіванці і співати українських пісень. Я кажу: «Може!» Але він за нас нашу роботу не зробить, от у чому справа. Ніхто не зробить нашу роботу за нас, і тому українці мусять робити свою роботу за себе. Співати свої пісні, будувати свої будинки, народжувати своїх дітей. Ну, ніхто тобі не зробить твою дитину. Ти мусиш сам зробити – як батько або як мати. Народити своє дитя. От і весь націоналізм.

– Ваша сім'я – це Ваші троє дітчаток. Які почуття як чоловік, тато, українець Ви культивуєте щодо родини?

– Із дружиною у нас була історія романтична. (Це дівчинка перша). Ірина прийшла до театру, коли їй було 16.

Це було не вчора. 30 років тому. Я був одружений. Гай-гай! Земля оберталася, серця палали... Ми закохалися одне в одного в Чорнобилі, точніше, у Прип'яті. До вибуху.

Потім вибухнув реактор. І ми. Грали разом на сцені, їздили на гастроли: чорнобильська зона, Тюмень, Новосибірськ, Москва, Париж, Лондон, Краків. Ірина грала харизматичну коханку Гітлера Єву Браун у моїй п'єсі «Мій бідний Фюрер». Незабутній політичний фарс у душі еротичного кабаре! Гітлера грали Анатолій Літуновський та Мишко Романов, ад'ютанта фюрера – Віталій Петранюк. Цією чорною комедією ми підірвали ССРСР. Бо насправді фарс був не про Гітлера в Німеччині колись, а про Горбачова у нас тоді. Нашим слідом ішло КГБ. Врятував путч ГКЧП. Поневірялися... А тут ще особисті проблеми.. Тож Ірина пройшла всі труднощі, скандали, нерви, життя на валізах...

У Кракові народила мені Наталку... Ірина і сьогодні зі мною в театрі й удома.

У мене дві доньки – Марія та Наталія. Є ще племінниці і племінники, яких я теж вважаю своїми дітьми: Іван – син мого брата,

Анна – донька мого брата, Аліна – донька мого брата, онуки... Вони всі мої діти.

Я своїми донечками Наталкою і Марією дуже пишаюся. Вони є тим, що мені в житті цілковито вдалося. Хоч, може, я не завжди робив те, що треба було для їхнього правильного виховання. Але, може, те, що батько вклав, і дід мій вклав, і мої бабця й мама вклали, може, це якось генетично переходило в них. Але вони вже дорослі, й мені нема чого їх виховувати.

Маша – журналіст, ведуча і програмний директор на телеканалі Еспресо. Зараз вона зветься Марія Гурська.

Наталка закінчила Ягелонський університет у Кракові (звідки вона родом), факультет української (!) філології. Вона на старті.

Я просто дивлюся, що вони роблять так, як я думаю, роблять те, як я вважаю правильним, от... Часом я дивлюся на іншу, ніби вдалу родину, і все в ній добре, тільки діти якісь потвори, і це дуже прикро. У мене, слава Богу, діти кращі за мене. І це такий здобуток і дар природи, Бога, може, трошки мої старання. Це мене тішить.

Петранюк з дружиною Іриною

У нас дружна українська родина. Ми, наприклад, збираємося на Різдво всі разом і співаємо колядки. Усе щиро. Даруємо одне одному подарунки. На Великдень стоїмо всі в церкві. Молиться одному Богові в одній церкві, українській, Київського патріархату. Читаємо подібні книжки. Цікавимося тими речами, якими цікавиться наш народ, чи має цікавитися, принаймні. Нас хвилюють одні й ті самі речі, і це важливо, хоча ми всі різні. Різні покоління, чоловіки, жінки, діти – всі різні, але гармонія поколінь, мабуть, є в нашій родині, я так думаю.

– Часто у Фейсбуці бачу на фото Вашу хату в селі, де Ви розкошуєте влітку. Не можна сказати, що це багатопверховий маєток із розкішним парком/ставком/язотом і паркінгом на сімнадцять автівок. Але можна зауважити, що Ви зберігаєте суто українські артефак-

ти, що Ви страшенно енергійні, що Ви однаково милуєтеся там і трояндою, і виноградом.

Оцей архетип села, що в кожному притомному українцеві, є своєрідним феноменом нашого народу. Як Ви його відчуваєте, як би Ви це пояснили? Село – це наше «гальмо» і примітивізм, зацикленість? Це наша духовність? Це джерело сили?..

– Безперечно, село це ріка сили! Водоспад! Я городянин, але любов до села мені батько прищепив. Пам'ятаєте шевченкове:

*Село! І серце одпочине:
Село на нашій Україні –
Неначе писанка, село.
Зеленим гаєм поросло...*

Це підвалини, це джерело, з якого черпаєш енергію. От ми з дідом нашим Михайлом та старшою донькою Машею посадили сад. Діда вже нема. Сад виріс. Ми з дружиною й далі саджаємо та вирощуємо різні дива, які можливо виростити на нашій не дуже плідній землі на Поліссі. Коли-неколи молодша гостює – Наталка. А бабця Валя, моя перша дружина, з онукою приїздить – Олівією! Хосен, як мовили козаки. Користь. Радість.

Я тут, фактично, пишу всі свої п'єси. Серед старовинних ступ, прядок, глеків та книжок. Ото я зранку поливаю дерева, щось там роблю, прищеплюю, а потім сідаю у своєму курені, який зветься «Вертеп», за письмовий стіл і пишу ручкою з чорнилом. Пишу свої п'єси, і радію від цього, від плодів, які я написав ручкою, і плодів, які я вирощую на землі.

А більшої хати мені не треба, навіщо? Там є піч, можна взимку приїхати, затопити пічку, от... Стіл на вулиці, виноград, із якого я роблю вино, яблука, з яких робимо соки і частуємо своїх родичів цим урожаєм. Нам наче більше нічого не бракує.

Я не уявляю, як можна окремо від цього жити. Як люди живуть у тих мегаполісах величезних. Я в Києві живу над самим Дніпром, тому Дніпро не дає мені «загрузнути» в асфальтовому болоті, тому, що ця рура, ця труба, яка тисячі кілометрів йде до моря, і до Шевченка, якого я граю... Дніпро! Він мені дає простір для думок, душі, серця, енергії. Це ним я дишаю, Дніпром, коли в місті. А в селі маленька річечка, ліс. «А у моїм селі так тихо, так низько небо, близько Біг і наче неньчин оберіг росте каліна коло хати. Чого ще кращого багаті?» – сказано у моїх віршах. «На рідній, на своїй землі».

І тому, я сподіваюся, ми відбудемо нашу країну. Я сподіваюся, що ми переможемо московію, наступне покоління буде традиційно кращим за попереднє, що ми подолаємо хворобу неволі й Голодомору, що наша країна буде квітуча, і буде флагоманом старої Європи. Бо, як заповів наш гетьман Іван Мазепа:

*Нехай вічна буде Слава,
Же през шаблі маєм право!
Тож Слава Україні! Героям слава!*

Нинішнього року виповнюється 90-ліття від дня народження талановитого самотнього художника Миколи Андрійовича Стороженка. Ніби нещодавно в Національній академії мистецтв України визнаний Майстер у галузі монументалістики, живопису і книжкової графіки презентував свою фундаментальну працю – альбом з ілюстраціями до безсмертної поезії Кобзаря «Мій Шевченко», над яким трудився останні двадцять років перед тим, як піти у вічність...

Серед присутніх поважних гостей на тій пам'ятній мистецькій імпрезі був і багатолітній друг Миколи Стороженка, колега по декоративно-прикладному цеху – народний художник України Василь Перевальський.

Сьогодні Василь Євдокимович фактично продовжує справу свого побратима у Національній академії мистецтв України, де Микола Стороженко до останнього часу обіймав посаду академіка-секретаря, викладав.

– Пане Василю, згадуючи сьогодні Миколу Стороженка, хотілося почути, як Ви познайомилися з цією неординарною особою, що найбільше тоді запам'яталося?

– Я познайомився з Миколою Андрійовичем ще в 60-х роках, коли він трохи раніше, а я трохи пізніше закінчили навчання в художньому інституті. У той історичний період, коли при владі

МИСТЕЦЬКІ СХОДИ МИКОЛИ СТОРОЖЕНКА

Микола Стороженко на фоні ескізів портретів для розпису «Осяяні світлом», виконаного художником у 1977–1980 роках в адміністративному корпусі Інституту фізики в Києві (техніка: гаряча енкаустика).

був Петро Шелест, в Україні відчувалася політична відлига після розвінчання Микитою Хрущовим культу Сталіна. Всі масово почали цікавитися історією рідного краю. Не минуло це і Стороженка, який одного разу запросив мене й інших художників зі спілки послухати його лекцію про Піщанський скарб, виявлений ще в 1961 році поблизу селища Піщане Золотоніського райо-

ну Черкаської області в заплаві річки Супій, лівої притоки Дніпра. Античні бронзові посудини кінця VI – початку V століття до н.е., знайдені археологами, до такої міри вразили Стороженка своїм рельєфним орнаментом, що всі почули від нього надзвичайно цікаву розповідь про торгівельні й культурні зв'язки праслов'янського місцевого населення з античними містами, а ще глибокий аналіз ремесел стародавньої Еллади. Відчувалося, що він фундаментально вивчив цю тему і дуже добре в ній орієнтувався. До речі, Ліна Костенко теж відгукнулася на Піщанський скарб, написавши тоді поему-баладу «Скіфська Одиссея», де запропонувала своє бачення всіх тих зрушень, що відбувалися в історії кочових племен і осілих народів. Стороженка тоді дуже зацікавила матеріальна культура давніх греків, поселення яких розміщувалися на території нинішніх Херсонської, Миколаївської, Одеської і Чернігівської областей, не кажучи про Крим.

– А які риси характеру Стороженка Ви відзначили б?

– Щирість, вихованість, доброзичливість, а ще бажання чимось допомогти. Ви не повірите, але Микола Андрійович, зустрівши мене в центрі міста, там, де зараз Майдан Незалежності, зробив пропозицію скористатися його правом на придбання квартири в кооперативному будинку Спілки художників. З невідомої мені причини, він вирішив від неї відмовитися на мою користь. Щоправда, я так і не скористався цією можливістю, бо в мене, після закінчення навчання у художньому інституті, елементарно не вистачало коштів, щоб придбати

кооперативну квартиру. Але сам факт ось цього дружнього жесту з боку Миколи Андрійовича демонструє його безкорисливість і альтруїзм. Дуже шкода, що доводиться говорити про моральні чесноти Стороженка у минулому часі.

– Ви були свідком становлення Миколи Стороженка як художника. Цікаво, коли до нього прийшло визнання у мистецькому середовищі?

– Майже одразу, як тільки він став дипломованим фахівцем. Як показав час, Стороженко досяг колосальних результатів у малярстві, книжковій графіці, мозаїці, портретному живописі. Він був першокласним рисувальником, а це, як відомо, основа основ в образотворчому мисте-

постійно занотовувати, створювати безліч ескізів, робити якісь математичні розрахунки. Стороженко завжди був творчо неспокойний, максимально сконцентрований на пошуку візуального образу.

– Одна з перших його робіт, що змусила багатьох колег-художників, мистецтвознавців заговорити про Стороженка як про самотнього майстра-монументаліста, став розпис внутрішніх приміщень адміністративного корпусу Інституту фізики в Києві. Портрети Аристотеля, Архімеда, Коперника, Галілея, Леонардо да Вінчі, Ньютона, які можна побачити на підбанному просторі однієї з будівель наукової установи, просто зачаровують своєю досконалістю і граційністю...

– Цей розпис створювався впродовж трьох років із застосуванням техніки гарячої енкаустики. Він справді унікальний і за змістом, і за формою подання. Не буду спинятися на самій методиці створення розпису,

Ілюстрація до видання «В катакомбах» Лесі Українки (1969 р., техніка: офорт, резерваж, суха голка)

цтві. За що б не брався Микола Андрійович, одразу відчувалася рука майстра-новатора, здатного продукувати свіжі ідеї й задуми. Траплялося, що ми разом вирушали в одні й ті самі творчі подорожі, на яких я мав можливість спостерігати за його нестримним намаганням усе досконало вивчити, щоб потім дуже переконливо відобразити на папері чи на полотні. Не раз дивувався, як йому вистачає енергії щось

про яку Микола Стороженко за життя не раз розповідав, даючи інтерв'ю. Торкнувся лише двох аспектів, що стосуються цієї та інших робіт майстра. На жаль, мушу констатувати, що сьогодні системно не вивчається мистецький спадок Миколи Андрійовича. Сподіваюся, що, рано чи пізно, а такі знайдуться вітчизняні мистецтвознавці, які візьмуться за цю благородну справу. ►

Розпис бані церкви Миколи Притиска у Києві (1997–2000 рр., техніка: левкас, холодна енкаустика)

► Вона того варта, адже митець у процесі творчості віртуозно володів акрилом, темперою, аквареллю, гуашшю, мозаїкою, фрескою, дереворитом і офортом зокрема. Чимало секретів зберігає його графіка і монументалістика. Важко собі уявити, як збагатився б інструментарій сучасних книжкових графіків і художників-монументалістів, якби їм хоча б частково відкрилися таємниці індивідуальної техніки Стороженка...

– Відомо, що сам Стороженко, як справжній бібліофіл, вишукував по архівах і бібліотеках старовинні манускрипти, в яких описувалися манера і техніка старих майстрів. Мабуть, він таки щось знайшов, бо, чесно кажучи, від його графіки не можна відвести очей, вона манить і зачаровує. Ви зі мною згодні?

– Безперечно. У багатолітньому доробку Стороженка, приміром, є ілюстрації до видання «В катакомбах» Лесі Українки, датовані 1969 роком. Сама тема літературного твору змусила художника обрати відповідну техніку – офорт, резерваж і суха голка. Якщо коротко, то в ній застосовується відповідна технологія, коли металом по металу робляться лінії у вигляді мікроскопічних канавок, куди заливається фарба. Після чого, у пряму значенні слова, з вишкрябаного без травлення на металі малюнка робиться відбиток на папері. Так само колись у давні часи наші пращури вишкрябували у печерах на стінах сюжетні сцени з їхнього первісного життя. І пізніше, коли утворилися перші християнські громади в Римській Імперії, богослужіння відбувалося в підземеллях, де образ Бога вкарбовувався у камінь. Тобто, простежується певна аналогія, яку Стороженко, звичайно ж, враховував у процесі створення ілюстрацій до драматичної поеми Лесі Українки. Художник справді, як він писав у спогадах, на щось натрапив в одному з московських архівів, здається, це стосувалося призабутої техніки холодної і гарячої енкаустики.

– На початку нашої розмови Ви згадали про універсалізм,

Фрагмент інтер'єру Інституту теоретичної фізики (1969–1970 рр., техніка: мозаїка)

Ілюстрація до казки «Ох» з книги «Українські народні казки» (1981–1985 рр., техніка: ДВП, холодна енкаустика)

притаманний Стороженкові-художнику. У різних жанрах образотворчого мистецтва він почував себе дуже впевнено, зокрема, у монументалістиці, що іноді від творця вимагає просто титанічних зусиль. Як художникові вдавалося так безпроблемно виступати в різних іпостасях?

– Коли Микола Стороженко ще був молодий, він познайомився з художниками старшого покоління, які належали до самобутньої школи українського мистецтва, заснованої на початку минулого століття видатним маляром-монументалістом Михайлом Львовичем Бойчуком. Маю на увазі визнаного майстра в галузі декоративно-прикладного мистецтва, учня Бойчука – Степана Андрійовича Кириченка. Він уславився своїми роботами з мозаїки, виконаними на високому професійному рівні. Саме навколо нього на межі 60-х-70-х років згуртувалася плеяда художників, для яких своєрідною творчою майстернею став Київський комбінат монументально-декоративного мистецтва. Окрім Миколи Стороженка, там працювали такі авторитетні майстри своєї справи, як Іван-Валентин Задорожний, Володимир Прядка, Іван Литовченко та інші. Ви знаєте, що для бойчукізму як оригінальної течії у мистецтві початку ХХ століття характерний синтез українського фольклорного образотворчого мистецтва і церковного мистецтва Візантії. Це дуже добре простежується в колосальній за розміром мозаїчній роботі Стороженка «Україна скіфська – Еллада степова». Цей твір, який вра-

жає не лише своїми розмірами, а й утіленням художнього задуму, можна побачити в адміністративній будівлі пансіонату «Гілея», розташованого в Херсонській області. Чесно кажучи, мене завжди вражало, як Миколі Андрійовичу вдавалося так легко і безболісно переходити від дуже великих (мозаїка) до зовсім малих (книжкова графіка) площ, створюючи на них шедевральної речі. Інший його вершинний твір – це розпис церкви Миколи Притиска в Києві. Він фактично фіксує остаточний відхід митця від впливу візантійського церковного мистецтва, що відчувався на початку його творчості, до українського бароко, де, як відомо, превалює поєднання місцевих народних традицій – в архітектурі, малярстві, скульптурі – з європейськими мистецькими стилями.

– Працюючи в координатах, заданих однією правлячою партією, Стороженко зі всім погоджувався, що відбувалося у громадському і мистецькому житті радянської республіки?

– У нього в 1967 році відбувся обшук чи вдома, чи в майстерні, звідки було вилучено співробітниками КГБ цілий мішок забороненої літератури. Все це, Богу дякувати, закінчилося для нього лише тривалими бесідами на Володимирській. На відміну від тієї ж Алли Горської, доля якої виявилася трагічною. Ставлення режиму чітко відстежували відхилення від канонів соцреалізму в мистецтві, викоринювали будь-яку непокопу з боку митців. Пригадую, після знищення вітража із зображенням Тараса Шевченка у вестибюлі Чер-

воного корпусу Київського університету у 1964 році, серед авторів якого була і Алла Горська, іншій творчій групі художників, очолюваній вже згадуваним мною Іваном-Валентином Задорожним, доручили виготовити новий вітраж. Я теж був у складі цієї новоутвореної творчої групи. Ми запропонували для затвердження адміністрацією навчального закладу ескіз, де в центрі композиції, окрім Кобзаря, зобразили студента, який у руках тримав книжку з написом на палітурці: «Учітеся, брати мої! Думайте, читайте...». Так що ви думаєте, тодішній ректор Швець, якого, до речі, на дух не переносив Максим Тадейович Рильський, замість цих рядків з невмирущої поезії Кобзаря, нічого сумняшся, почав вимагати написати... «Слава КПРС!». Розповідаю це все у деталях, щоб склалося уявлення, в якій затхлій атмосфері радянського режиму доводилося працювати таким обдарованим художником, як Микола Стороженко, і його колегам у царині образотворчого мистецтва.

– Не секрет, що однією з характерних ознак будь-якого творчого середовища є конкурентність, обстоювання власних ідей у художній справі, що, напевне ж, супроводжується міжособистісними конфліктами. Щось подібне траплялося за життя Миколи Стороженка?

Ілюстрація до книги «Сонети» І. Франка (1983 р., техніка: папір, туш, перо)

– Це скоріше нагадувало творче змагання заради утвердження певної концепції у конкретному мистецькому жанрі. Я вже казав, що в останні десятиліття Микола Андрійович тяжів до українського бароко, гуртуючи навколо себе однодумців. До певної міри йому опонував на кафедрі рисунка в художньому інституті Іван-Валентин Задорожний, де обоє викладали. І не лише він, а й інші багатолітні викладачі образотворчих дисциплін, такі, як Віктор Пузирьков, Олександр Лопухов, Віктор Шаталін, що чітко сповідували класичну методику викладання того ж рисунка і живопису, дистанціюючись від усякого роду експериментів. Микола Андрійович, навпаки, прагнув до альтернативи, постійно шукаючи нові форми і змісти зображу-

ваного. Повертаючись до Задорожного, слід згадати, що в роки війни він був розвідником, внутрішньо прагнув у колективі бути першим, бути лідером, маючи зовсім інший характер, на відміну від Стороженка – напрочуд толерантного, люб'язного і, головне, терпимого до чужих думок.

– Дивина якась. Думав, що у спілці художників був лише один розвідник – Микола Глущенко, а тепер, з Ваших слів, ще й Іван-Валентин Задорожний...

– Якщо так можна висловитися, Глущенко був кабінетним розвідником, а от Задорожний під час війни – фронтовим. І в цьому принципова різниця, якщо аналізувати сторінки їхніх біографій.

– Зрозуміло. Щоб завершити тему творчого змагання, обстоювання власного бачення, як має розвиватися той чи інший напрям у мистецтві, хочу спитати: чи Стороженко мав авторитет серед студентів, для яких викладав? Чи завжди від них отримував підтримку і відчував розуміння?

– Відповідаючи на це запитання, хочу згадати один промовистий випадок з життя Миколи Андрійовича, свідком якого я був. За кілька років до його відходу він серйозно захворів. Якщо не помиляюся, на оперізуючий герпес. Треба було бачити, яку турботу виявили студенти до свого вчителя у цей складний для нього період. Вони організували його транспортування до академії на заняття, коли диктували обставини. Стороженкові навіть виготовили спеціальний корсет з металу, щоб зменшити відчуття болю. Врешті, Микола Андрійович таки переміг недугу, значною мірою завдяки підтримці колег-викладачів і студентства.

– Насамкінець нашої розмови про Миколу Стороженка, чи могли б Ви назвати бодай одну з його робіт, яка назавжди лишилась у пам'яті?

– Це живописне полотно, що має назву «Перші сходи». Робота була створена Стороженком спеціально для захисту диплому, що вінчав його навчання у художньому інституті. Картина просто врізалася у пам'ять своїм задумом і манерою виконання. Лаконізм виражальних засобів, використаних художником при її написанні, просто вражав. Як і композиція, де жінка-агроном схилилася до землі, щоб роздивитися дивовижні пагініці рослин, що ледь-ледь вибилися з-під землі. Здавалося, дуже проста ідея, але як геніально вона була втілена обдарованим живописцем. До речі, нею насолоджувалося не одне покоління студентів академії мистецтв, тоді художнього інституту, де вона до останнього часу висіла в одній з аудиторій кафедри живопису. От тільки не можу пригадати, чи Микола Андрійович лишив на картині дату створення, але знаю точно, що її вік сягнув понад півстоліття.

МАНДРІВНИЙ ФІЛОСОФ ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА ТА ЛЕБЕДИНСЬКИЙ КРАЙ

3 грудня 2018 року виповнюється 296 років від дня народження мандрівного філософа, просвітителя-гуманіста, поета, педагога, феномена української культури, письменника Григорія Савича Сковороди. Світ починався зі Слова. І Україна починається зі Слова.

Віще Сковородинське слово рубали мечем, випікали залізом, садили на палі, морили голодом, спопеляли вогнем, кували в залізо, гноїли в казематах, виривали із серця і витирали з пам'яті, а Слово всесильно світиться на землі і на небі. Григорій Савич Сковорода посідає унікальне місце в історії української культури. Як не можна забувати своїх батьків, так само не можна забувати і свій народ та його історію. Не можна забувати землі нашої, бо це першооснова. Людина не може зватися людиною, якщо вона не має ані мови, ані пісні, ані землі, ані роду, ані пам'яті. «Весь світ спить», – ці слова належать самому Григорію Сковороді. – «І ще довго спатиме, якщо не прозріє, що матерія – це тільки п'їтма і обман, якщо її не поживає світло Духу». Усе своє життя присвятив філософу пошуку і віднаходженню істини. Народившись у бідній родині, він стає одним із найосвіченіших людей свого часу, мислителем, письменником, педагогом та музикантом, знавцем античності й середньовіччя.

Народився Григорій Савич Сковорода на Полтавщині 3 грудня 1722 року в родині малоземельного козака Сави Сковороди. Пізніше він любив називати себе Григорій Вар – Савою, тобто Сином Спокою. «Григорій на сьомому році від народження вирізнявся серед однолітків схильністю до набожності, талантом до музики, полюванням до наук, твердістю духу. У церкву він добровільно ходив і співав чудесно, приємно».

За звичаєм свого часу, Григорій закінчив чотирирічну дяківську школу, а в шістнадцять років вступив до Києво-Могилянської Академії. Вона була першим вищим навчальним закладом в Україні. Її засновник – Петро Могила в 1632 році об'єднав братську школу зі школою Києво-Печерської Лаври в єдиний Києво-Могилянський Колегіум, що з 1659 року набуває статусу Академії. Петро Могила забезпечував академічну бібліотеку найкращими виданнями, релігійною та філософською літературою, запрошував з Європи найкращих професорів. Академія була центром духовно-культурного життя України й не поступалася

Григорій Сковорода

за рівнем викладання навчальним закладам Європи того часу. Її студентів можна було зустріти в найбільших університетських центрах – Сорбоні та Болонї, Кракові та Празі. В Академії панувала інтелектуальна атмосфера, яка давала поштовх до розвитку класичних гуманітарних наук. Навчання в академії було відкритим для всіх станів суспільства. Рік починався 1 вересня, але студентів приймали також пізніше протягом року. Процес навчання в Київській Академії тривав дванадцять років. Предмети поділялися на так звані ординарні та неординарні класи. До ординарних належали: фара, інфіма, граматики, синтаксима, поетика, риторика, філософія та богослів'я. У неординарних класах викладалася грецька, польська, німецька, французька, староеврейська та російська мови, історія, географія, математика (курси містицизму й алгебри, геометрії, оптики, діоптрики, фізики, гідростатики, гідравліки, архітектури, механіки, математичну хронологію), музика, нотний спів, малювання, вище красномовство, медицина, сільська та домашня економіка.

Сковорода перебував в Академії, щоправда з перервами, майже до 1753 року. Час від часу він відволікався від навчання: співав в імператорській капелі в Петербурзі, подорожував Європою, викладав у Переяславському Колегіумі, але завжди повертався до своєї Alma Mater.

Босоніж пройшов Сковорода тернистими шляхами історії, бачив, пізнавав і відчував біль України, та в душі залишився дитиною – чистою та святою. Приваблює його скромність і невибагливість людини, яка в останній період життя звела свою і до того мізерну власність до кількох речей: посоха, сакви, флейти та книги. Ці речі брав він у дорогу, пішки мандруючи Лебединщиною та всією Слобожанщиною.

Сковороду безупинно переслідували цивільні й духовні владці. Під кінець 70-х років XVIII ст., після різних конфліктів з владою, Григорій Сковорода обрав цілком новий і незнаний до того стиль життя, а саме – мандрівку. І ця мандрівка тривала до самої смерті, упродовж майже тридцяти років. Була вона сповнена пригод, оповита переказами й легендами. У ній ніколи не розлучався філософ із Біблією, сопілкою або флейтою і своїми писаннями. Слава про нього йшла всюди, і кожний, чи то пан, чи то селянин, хотів його побачити й почути. Тож аудиторія його була дуже численна і різнорідна, і всі розуміли його. Філософ великої правди, людина з незалежними поглядами була для царату нестерпною. Унаслідок цього він у 1766 році змушений був звільнитися з посади викладача Харківського колегіуму. У двотомнику творів Сковороди згадуються прізвища учнів Василя Іванецького з Лебедини та Івана Андрієвського із села Азак, навчаючи яких, він не відійшов від своїх переконань, відхилив усі спокуси тих, хто намагався поставити собі на службу його талант і знання.

Все, що існує, зазначає Сковорода, може бути розділене між трьома сферами: макрокосмом (великою машиною Всесвіту), мікркосмом (внутрішнім світом Людини) і світом символів (перш за все Біблією). Всі три світи мають тлінну та вічну натури. А тодішні церковники вивели при суді: взагалі заборонити Григорію Савичу викладати, адже його освітні ідеї, вільнодумні та еретичні, суперечили ідеям офіційно-церковним. На його думку, Біблія містить не тільки істину, що дана нам Богом, а й багато того, що не від Бога, а від пророків, які все ж були людьми, що самопізнання – це пізнання Бога у собі.

Прожив Григорій Сковорода 72 роки. Вітер історії очищає справжні коштовності від сміття і нашарувань, робить очевиднішою різницю між великим і мізерним. Під час таких подорожей Сковорода не раз відвідував Суми, Лебедин, Охтирку, Боромлю і багато інших міст і сіл нашого краю. Тут він завжди зустрічав щирі прихильність до себе простих людей і мав добрих знайомих серед передових представників місцевої інтелігенції. У Сумах існував навіть гурток його однодумців і послідовників.

Одним з однокурсників Сковороди в Київській Академії був уродженець міста Лебедин Федір Залеський. Товариші здружилися в академії на все життя. Але їхні долі склалися по-різному. Безпритупним мандрівником жив і під

чужим дахом помер Григорій Савич. Федір Залеський, закінчивши навчання, швидко обріс сім'єю, оселився назавжди в Лебедині, влаштувавшись там на спокійній і доволі прибутковій посаді. Сковорода частенько і подовгу гостював у друга своєї юності, який незмінно виявляв до нього зворушливу приязнь.

Син Залеського Михайло Федорович написав зі слів батька І.І. Срезневському. З цих матеріалів довідалися про те, з якою рішучістю відхилив непідкупний український мислитель підступні пропозиції духовних сановників іти їхньою стежкою. Федір Залеський ретельно збирав і зберіг рукописи й листи свого знаменитого друга, заповівши їх, разом з іншою спадщиною, своєму синові. А його онук, Михайло Михайлович Залеський на тій самій садибі приймав у себе в 1859 році великого українського поета Тараса Григоровича Шевченка і переказував йому сімейні спогади про перебування Григорія Сковороди на Лебединщині. Ось уривок з листа М.Ф. Залеського до професора-славіста Срезневського: «Прочитав поштеннейшее письмо Ваше 13 числа сего мая, мною полученное, и сейчас бросился прочитывать в «Утренней звезде» отрывки о Сковороде, потом целый день рылся в письмах отца моего, зная одно к нему письмо его по подписи на латинском языке «Григорий Савич Сковорода» (в моем рассуждении что-то о священном писании: не сыщу ли одного или других его же пера писем, но, к сожалению, не сыскал написанного, прочтенное же в отрывках Ваших о нем весьма сходно с известными мне слухами, кои я получил от своих родителей еще в малолетстве, а после 1798 году, когда я уже священником был села Рябушки, то слышал много подробно от тамошних помещиков Кра-

совских, в которых он более году проживал, полюбивши их, место положения дома их близ церкви и роши, а более потому, что знаком был с отцом еще в Киеве, почему весьма часто из Рябушек посещал отца и иногда по месяцу, что отец мой познакомил его с Красовским...».

Віковичний дубовий гай у селі Рябушки ще пам'ятає ті часи, коли Сковорода топтав своїми ногами його стежки та грав на своїй чарівній флейті. У цьому ж селі мешкав Іван Тимофійович Красовський – дрібнопомісний землевласник із колишніх слобідських козаків. Іван і Андрій Красовські здобули освіту в Харківському колегіумі, причому старший із них вивчав поетику в самого Григорія Сковороди і зберігав дружні стосунки з учителем і надалі. А Іван Тимофійович з 1752 року перебував на службі в Сумському слобідському козацькому полку (сумський полковий старшина; сотник 1-ї Лебединської сотні (до 1767 р.); сотенний хорунжий, а потім – вахмістр у Сумському гусарському полку, прапорщик. У нього в Лебединському комісарстві було 272 підданих селян. У 1770 р. заклав у Рябушках храм на честь свого покровителя Іоанна Предтечі. Вивчення роду Красовських здійснено сумським істориком В. Власенком, у чіх роботах знаходимо відомості про той козацько-старшинський рід.

Гуманні ідеї Сковороди, мабуть, імпонували Красовським. Та були й розбіжності між однодумцями, про це читаємо в Михайла Залеського «Мати моя мені, а також і Красовські розповідали, що він був незрозумілим «чудаком», дуже важко було задовольнити, якщо щось не по його, все раптом кидає, і стіл, і постіль, і будинок і біжить ходити по лісах, по полях та горах, і все із своєю флейтою, через час після повернення нічого не говорить про минуле, не любив, щоб про цей випадок йому нагадували...».

Малюнок Г.Сковороди. Фонтан «Нерівна всім рівність»

► Як бачимо, і Рябушки можуть пишатися тим, що їхньою землею ходив великий Скворода. Саме в Рябушках Григорій Савич, як стверджують краєзнавці, плідно працював над рукописами своїх творів.

Важко було мандрівному філософу не лише зберегти, а навіть і пригадувати все те, що він написав під чужою стріхою і що, звичайно, переходило в цілковите розпорядження людей, які давали йому притулок. Легко уявити, скільки його рукописів, залишених у різних місцях, так ніколи й не побачили світу, безнадійно загубившись у мотлохові поміщицьких комор, горищ, монастирських архівів. Таким кладовищем літературної спадщини Сквороди стали і деякі місця Сумщини, зокрема, колишні Охтирський і Сумський монастирі, де не раз Григорій Савич зупинявся, шукаючи обстановки, в якій міг би зосереджено попрацювати. Про Охтирку він згадує у своїй праці «Наркисс. Разглагол о том: Узнай себя». А втім знайшлися на Сумщині такі люди, які зберегли для нащадків чимало дорожочинних сторінок, написаних рукою славнозвісного українського просвітителя. Серед них ми вже згадали двох Залеських з Лебедина. Згадаємо ще й уродженця Сум І. Т. Лисенка, який згодом видав у Петербурзі Шевченків «Кобзар». У 1861 році Лисенко передав Харківському університету зібрані ним, очевидно, ще на Сумщині рукописи Г. С. Сквороди.

У цих фактах ми бачимо переконливе свідчення живого зв'язку видатного українського просвітителя XVIII століття з нашою Лебединщиною. «Браті моя люб'язна! Одверніть очі ваші ангельські од содомлян і придивіться-но до цього мандрівника на землі, що гряде перед вами. Він крокує з жезлом веселими ногами урочищами і спокійно виспіває: «На землі я пришелець, не сховай від мене заповідей твоїх». Такі генії народжуються в надрах народних не так часто. Вони не тільки акумулюють у собі віковичну мудрість того, хто їх породив, усі чесноти свого народу та драматичну напружку їхніх історичних шляхів, а й стають їхніми виразниками та янголами-охоронцями. Їхні філософські долми, що нагадують коней із золотими підковами, яким вітри супротиву вивертають ніздрі, їхні твори, що схожі на дубивелетні, для яких не є актуальною приказка «буває, що й дуби ламає», належать не лише минулим століттям, а й сьогоднішньому та століттям майбутнім. Вони – завжди сучасні, бо їхні автори зуміли побачити майбутнє крізь морок віків, зуміли загнзудати час. Таких людей справедливо називають геніями.

З роками фігура Григорія Савича не потьмяніла, а заблищала щирим золотом невідомо-

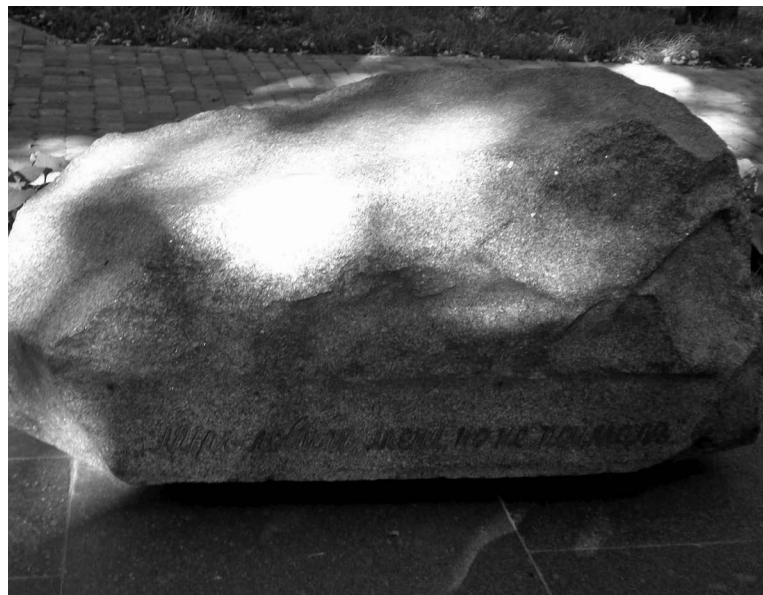
го скарбу. Він і сьогодні манить своєю моральною чистотою і осяною високими ідеалами творчістю – поезією, філософією, етикою. Слава про Сквороду – речника великої правди – йшла так далеко, що про нього довідалась і цариця Єкатерина II, і забажала його побачити. Через свого поручника Потьомкіна вона послала Сквороді запрошення переселитися з України в Петербург. Посланець цариці застав Сквороду на краю дороги, де він відпочивав і грав на флейті, а недалеко від нього паслася вівця того господаря, в якого філософ затримався. Приятель і біограф Сквороди Ковалинський теж засвідчував, що, коли «посланець передав йому запрошення цариці, Скворода, просто й спокійно дивлячись в очі посланцеві, заявив: «Скажіть цариці, що я не покину України – мені дудка й вівця дорожчі царського вінця».

Останні 25 років свого життя Скворода був мандрівним учителем-філософом. І саме тоді він, вільний і ні від кого не залежний, створив свої найкращі філософсько-поетичні твори, серед яких є пісні, канти, псалми, вірші з «Саду божественних пісень», байки, філософські трактати, діалоги та бесіди. Незадовго до смерті Скворода склав список своїх праць (18 оригінальних та 7 перекладів, 4 з яких досі не знайдені). Писав свої твори автор тогочасною книжною українською, латинською і грецькою мовами. Помер Григорій Савич 9 листопада 1794 року в селі Паньківка на Харківщині (нині село Сквородинівка Золочівського району). Його постать є складною і суперечливою, а його поетичний та філософський доробок – це сміливий виклик тодішньому, та й теперішньому світові. Григорій Скворода заповів ставити не хреста на своїй могилі, а камінь з його крилатою фразою: «Світ ловив мене, та не спіймав». У 1972 році у Сквородинівці відкрито літературно-меморіальний музей, а в Києві, Харкові та селищі Чорнухи спо-

руджено оригінальні пам'ятники Г. Сквороді. Його ім'я було присвоєно Харківському державному педагогічному університету, Переяслав-Хмельницькому державному педагогічному університету, Інституту філософії Національної академії наук України. У космічному просторі Всесвіту за № 2431 існує мала планета, названа – Скворода. У 2017 році у місті Лебедина на будинку, де гостював мандрівний філософ, видатний український просвітитель-гуманіст, поет, педагог, феномен української культури Григорій Савич Скворода, відкрито меморіальну дошку на його честь. За життя твори Г. Сквороди не видавалися. Перші публікації з'явилися до 100-річчя з дня смерті філософа. У 1994 році вперше було здійснено видання всіх творів Г. Сквороди в перекладі сучасною українською мовою. Постає Сквороди завжди була овіяна таємницями, домислами та викликала інтерес. М. Костомаров писав: «Мало можна вказати таких народних постатей, якою був Скворода і який би так пам'ятав і поважав народ. На всьому обширі від Острозька до Києва, у багатьох будинках висять його портрети. Його мандрівне життя є предметом оповідань і легенд.

Власним життям Г. С. Скворода канонізував високі моральні принципи: волелюбність, твердість духу, гідність, щирість, добродушність, прагнення мудрості, надійність, любов до ближнього. Цим утверджувалися моральні підмурки нового українського суспільства. Творча спадщина великого філософа стала невичерпним джерелом мудрості й життєдайної наснаги для українського народу на віки. Вона злободенна й сьогодні. Вона актуальною буде і завтра. Межі духовному вдосконаленню людини так і не визначено...».

Валентина ЗНАМЕНЩИКОВА,
провідний науковий співробітник
Лебединського районного
краєзнавчого музею

Могила Григорія Сквороди. Сучасний стан

ПАРИЗЬКИЙ ТИЖДЕНЬ ДИЗАЙНУ ПРИНІС УКРАЇНІ ПЕРЕМОГУ І ВИЗНАННЯ

Французька столиця в ці дні традиційно живе прекрасним – тривають дві величезні виставки дизайну: Paris design week та Maison&Objet.

Наші дизайнери почали брати участь у цій авторитетній світовій події лише два роки тому. І український дизайн вже став у Парижі помітним явищем.

Але цьогорічний Paris design week можна вважати апогеєм цікавості до креативу українців – наш стенд одразу став одним з найвідвідуваніших. Десять українських дизайнерів представили проект DIFFUSION, який показав різні напрями молодого українського дизайну – від кера-

інтер'єру. Вже в перший день виставки до невеликого і витонченого стенду відчувається велика цікавість: виробники вже отримують перші пропозиції від відомих компаній щодо співпраці, а міжнародна преса та блогери залюбки спілкуються з дизайнерами і фотографують об'єкти виставки.

Загалом паризьку публіку цього вересня підкорюють понад 15 українських дизайнерів. Імена деяких вже добре відомі за межами України. Це Катерина Соколова, Павло Ветров, Вікторія Якуша, Юрій Ринтовт, Андрій Могिला, Юлія Яланжи, львівське бюро «Hochu Rayu», Константин Кофта та інші. Є дизайнери і бренди, які беруть участь у цих виставках вперше.

Таке масштабне представництво України стало можливим завдяки підтримці Європейського банку реконструкції і розвитку (ЄБРР). Проект фінансується в рамках ініціативи EU4Business Європейського Союзу. Адже без підтримки молодий український дизайн навряд чи зможе брати участь у таких міжнародних подіях. Зазвичай таку підтримку у європейських країнах надає держава. Цього ж разу розвитку українських креативних індустрій сприяє програма Європейського Союзу.

Оксана ШЕВЧЕНКО

міки, освітлення, меблів до фешн і аксесуарів – і викликав неабияку цікавість професіоналів. Високу оцінку проекту висловив засновник авторитетного дизайн-блогу Венсан Ромео (він був одним з експертів, що обирали учасників серед усіх надісланих заявок на конкурс) (Blog Esprit Design Vincent Romero). До оцінок Ромео прислуховується дизайнерський світ далеко за межами Франції. Надзвичайно несподіваною і гучною подією для українського проекту DIFFUSION стало також отримання Ігорем Скрипником премії Public RADO STAR PRIZE 2018, яку молодому дизайнеру вручили в Парижі під час святкового заходу в рамках тижня дизайну.

Українську локацію відвідав і директор SAFI Месьє Філіпп Броккар (Philippe Brocart) та як завжди активна Ірена Карпа, атташе з культури посольства України у Франції.

Але високі оцінки українського дизайну нині у Парижі звучать не тільки на фестивалі Paris Design Week – водночас відкрилась виставка дизайну та декору Maison&Objet, де представлено п'ять молодих, але перспективних українських дизайнерських брендів меблів, світла та декору для

Накували зозулі та й немало літ талановитій людині, багатогранній творчій особистості, полум'яній патріотці, просвітниці, заслуженій артистці України Галині Володимирівні Кажан з Луцька.

Створивши низку яскравих сценічних образів за творами Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка, Володимира Сосюри, Ліни Костенко, Володимира Яворівського, актриса сприяла відродженню національної культури та утвердженню української мови в останній чверті XX і в перші десятиріччя XXI століть.

Народившись у маленькому волинському селі Гайки на Турійщині, пані Галина на все життя зберегла найтепліші почуття до рідного куточка, де, як любить висловлюватись, її «пуп закопаний». Ще в дошкільному віці разом з батьками переїхала до райцентру Іваничі; там закінчила середню школу. Здібна випускниця вступила до Київського державного театрального інституту ім. І.К.Карпенка-Карого, де навчалась акторській майстерності у класі народного артиста України Анатолія Скибенка. За тим – спрямування на роботу до Ужгорода, а через короткий час уже відточення професіоналізму серед корифеїв Львівського театру української драми ім. Марії Заньковецької. Цей волелюбний край та події в державі розбудили у Галині Володимирівні не лише великі творчі можливості, а й посприяли зміцненню її громадської позиції. У складі колективів театрів, де працювала, актриса багато гастролює по містах

ТВОРЧИЙ УЖИНОК ГАЛИНИ КАЖАН

і селах колишньої великої країни. Під час гастролей Росією замість вихідного дня їде на батьківщину Василя Шукшина, знайомиться з побутом наших сусідів.

У зв'язку з сімейними обставинами повернулася на рідну Волинь. Спочатку робота у Волинському обласному музично-драматичному театрі ім. Т.Г.Шевченка, згодом – у Волинській обласній філармонії. Там Галина Кажан створює театр одного актора, назвавши його «Театром праведного слова». Яскраві образи Марусі Чурай і Катерини Білокур, Лесі Українки і Жорж Санд, Івана Мазепи і Жельсоміни за творами української і світової класики принесли заслуже-

ну славу і визнання. Двічі (у 1996 і 2004 роках) актриса представляла українське мистецтво розмовного жанру у Франції. Талановита гра, проникливий голос гарного тембру, яскрава зовнішність сприяють тому, що актрису запрошують ведучою всеукраїнських і міжнародних фестивалів («Берегиня» (Луцьк), «Покуть» (Харків), «Роде наш красний» (Київ), «Дзвени, бандуро, в козацькій країні» (Дніпро) та інших); вона – учасниця концертів на великих і малих сценах, часта гостя у школах. Програма «Легенди і казки мого краю» засвідчила глибоке знання волинської міфології і залюбленість актриси у фольклор, а гумористична програма «Хай йому грець!» розкрила багатогранність акторського таланту Галини Кажан.

Мандруючи з оригінальними моноспектаклями Україною (ще на світанку української незалежності) таємно серед сценічного вбрання та реkvізиту перевозить заборонену літературу, самвидавницьку пресу тощо. Однією з перших на Волині вступає до Гельсінської спілки, пізніше – до Руху. Особливою гордістю пані Галини є найвища рухівська відзнака – золотий тризуб, який вручив актрисі сам В'ячеслав Чорновіл. А крім того – численні почесні грамоти і дипломи від органів влади, звання заслуженої артистки України та орден княгині Ольги III ступеня. На думку її побратимів, ця жінка ще не достатньо оцінена й пошанована за свою професійну і громадську

діяльність, адже не завжди була зручною для високопосадовців через свою прямоту. Але головне, як зауважує ювілярка, – визнання глядачів, а ще – любов і повага рідних і друзів.

Галина Кажан має не лише акторський талант. Вона – здібний педагог, про що згадують її колишні студенти й колеги (понад десять років працювала на кафедрі історії і культури української мови Волинського національного університету імені Лесі Українки), автор соціально-публіцистичних статей в обласній газеті «Волинь-нова», численних сценаріїв документальних фільмів про видатних земляків на Волинському обласному телебаченні. Ювілярка – член національних спілок театральних діячів та журналістів.

Щедрий ювілей вирізьбив ще одну грань цієї неординарної постаті: пані Галина запросила друзів на відкриття своєї персональної виставки вишиваних робіт (переважно з біблійними сюжетами), презентація якої відбулась у рамках ювілейного торжества «Роки і ролі» в Затурцівському меморіальному музеї В'ячеслава Липинського, відділі Волинського краєзнавчого музею. Місце для виставки, стверджує пані Галина, вона вибрала не випадково, адже тут теж панує дух творчої ініціативи, жертвості й безкорисливості. Ці якості були властиві патронів музею, ними володіють і працівники цієї установи. Тож простора виставкова зала не вмістила

водночас усіх гостей свята. На ювілейній виставці експонуються також сценічні костюми актриси, здебільшого виготовлені руками мисткині, а також її публікації з періодичних видань і нагороди.

У великій конференцзалі зібралось поважне товариство з представників творчих спілок, учителів шкіл та викладачів волинських вишів, письменників і журналістів, музикантів і бібліотекарів, місцевих просвітян і просто шанувальників Галини Кажан. Заступник голови Волинської обласної ради Олександр Пирожик, народний художник України Тетяна Галькун, заслужений працівник культури Тетяна Ткач і заслужений діяч мистецтв Ірина Дмитрук, з якими понад сорок років співпрацює актриса, героїні фільмів заслужений журналіст України Валентина Штинько і заслужений майстер народної творчості Марія Кравчук, професори Східноєвропейського університету ім. Лесі Українки Світлана Богдан і Валентин Малиновський, заслужені вчителі України, поетеси Ніна Горик та Олеся Ковальчук сердечно вітали свою посестру і зичили їй многоя літа.

Нових творчих злетів зичать ювілярці і вдячні затурцівські музейники за допомогу у проведенні численних мистецьких заходів на батьківщині В'ячеслава Липинського.

Наталія ГАТАЛЬСЬКА,
провідний науковий співробітник музею

ОГОЛОШЕННЯ

Міністерство культури України

відповідно до Закону України «Про культуру»

оголошує конкурс на посаду генерального директора

Національного історико-культурного заповідника «Качанівка»

(далі – Заповідник)

(вул. Глінки, 1, с. Качанівка, Ічнянський р-н, Чернігівська обл., 16735)

1. Строк приймання документів на участь у конкурсі

Документи на участь у конкурсі приймаються з 07.09.2018 року по 06.10.2018 року включно.

2. Початок формування конкурсної комісії

Міністерство культури України (далі – орган управління) розпочинає формування конкурсної комісії з 07.09.2018 року.

3. Умови проведення конкурсу

Обов'язковою умовою конкурсної комісії є його відкритість.

Представники засобів масової інформації та громадськості мають право бути присутніми на засіданнях конкурсної комісії під час співбесіди з кандидатами, де публічно презентуються запропоновані проекти програм розвитку Заповідника на один і п'ять років.

До участі у конкурсі не допускаються особи, які:

- визнані в установленому порядку недієздатними або їхня дієздатність обмежена;
- мають судимість за вчинення злочину, якщо така судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку, або на яку протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення корупційного правопорушення;
- є близькими особами або членами сім'ї керівників органу управління.

Особа, яка бере участь у конкурсі, подає такі документи:

- заява про участь у конкурсі з наданням згоди на обробку персональних даних, відповідно до Закону України «Про захист персональних даних»;
- автобіографія, що містить прізвище, ім'я та по батькові, число, місяць, рік і місце народження, інформацію про громадянство, відомості про освіту, трудову діяльність, по-

саду, місце роботи, громадську роботу (зокрема на виборних посадах), контактний номер телефону та адресу електронної пошти чи іншого засобу зв'язку, відомості про наявність чи відсутність судимості;

- копія документа, що посвідчує особу, копії документів про вищу освіту;
- два рекомендаційні листи довільної форми;
- мотиваційний лист довільної форми.

Зазначені документи надсилаються на поштову та електронну адреси (pyndykivska.u@gmail.com): вул. І. Франка, 19, м. Київ, 01601, відповідальна особа – Пиндиківська Юлія Ігорівна, контактний телефон: (044) 234-39-93, електронна адреса: pyndykivska.u@gmail.com з позначкою «документи на конкурс «заповідник «Качанівка»».

Особа може подати інші документи на свій розсуд, які можуть засвідчити її професійні чи моральні якості.

Відповідає за достовірність поданої інформації кандидат.

Публічні презентації проектів програм розвитку Заповідника на один і п'ять років кандидати презентують під час другого засідання конкурсної комісії.

4. Строки проведення конкурсу

Конкурсний добір починається 07.09.2018 року та закінчується не пізніше 07.11.2018 року.

5. Вимоги до кандидатів для участі в конкурсі

Кваліфікаційні вимоги:

- вища освіта;
- стаж роботи у сфері культури не менше трьох років;
- володіння державною мовою;
- досвід роботи на керівних посадах в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях усіх форм власності не менше трьох років;
- здатність за своїми діловими і моральними якостями, освітнім і професійним рівнем виконувати відповідні посадові обов'язки.

З інформацією, що стосується умов праці, відомостей про матеріально-технічну базу Заповідника, а також з фінансовою звітністю за попередній бюджетний період можливо ознайомитися на офіційному сайті Мінкультури (рубрика «вакансії»).

ЖИТТЯ В ІМ'Я УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ КАЗКИ

Завершується публікація 40-томника українських народних казок Миколи Зінчука

М. А. Зінчук

Народна казка нині здається чимось простим і водночас відсторонено-архаїчним, і ми легко відсуваємо її у сферу раннього, ще дошкільного дитинства, дедалі рідше згадуючи про неї, коли йдеться про сучасних дітей. Втім, казка, ширше – фольклорний наратив, як і решта жанрів фольклору, є невід'ємним складником культури й історичної пам'яті народу, виразником його морально-етичних ідей і прагнень. Для людства початку ХХІ століття, представленого етнічними громадами, фольклор у всіх його жанрах є одним із важливих джерел і водночас однією з підвалин національних ідентичностей. Ось чому фіксація й систематизація фольклору мала і має величезне значення не тільки для кожного окремого народу, а й назагал.

Особливість фольклору як явища народної культури в тому, що він є предметом дослідження не лише профільної наукової дисципліни – фольклористики, а й мовознавчих, етнографічних, суміжних історичних студій тощо. Усна прозова творчість, особливе місце у якій належить народній казці, традиційно розглядається як дописемна народна література.

Українська казкова традиція є добре збереженою і систематизованою стараннями поколінь українських учених-фольклористів, мовознавців, етнографів ХІХ–ХХ століть. Видатний український фольклорист Володимир Гнатюк в опублікованій ще 1916 року статті «Українська народна словесність» констатував, що «замітною проявою в українській етнографії є факт, що мало не всі видання, які появлялися на протязі ХІХ ст., виходили за ініціативою, стараннями і коштом приватних одиниць». Це слова вченого-сподвижника кінця ХІХ – початку ХХ ст., що особливо зібрав багатіший фольклорний та етнографічний матеріал, організатора й керівника збирацької роботи у багатьох етнічних регіонах України.

У другій половині ХХ століття в Україні, підрадянській і вже незалежній, був фольклорист, чий досягнення на ниві збирання фольклору можна порівняти зі сподвижництвом Володимира Гнатюка, як влучно це зробив відомий український фольклорист М. Дмитренко. Його ім'я – Микола Антонович Зінчук (1925–2012), і без цього імені автора-упорядника 40-томного зібрання українських народних казок неможливо уявити сьогодні і завтра українського казкознавства.

Життєвий шлях Миколи Антоновича пов'язаний з різними міс-

цями нашої славної Держави – народився на житомирському Поліссі, навчався у Львові, учителював на Львівщині і Буковині – село Довгопілля Путильського району стало для нього рідним, а головне, сховавши сотні кілометрів української землі, записуючи фольклор. Визначальним для становлення М. А. Зінчука як фольклориста став 1974 рік, коли він відвідав Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського АН УРСР у Києві зі своїми записами народних пісень і отримав формальну й моральну підтримку. Відтоді він обрав стежу записувача всього, що чув від народних оповідачів і виконавців – пісень, казок, переказів і легенд. Варто сповнитися шаную до ентузіаста, який у застійні 1970-ті, наражаючись часом на нерозуміння і проблеми, долав шлях від села до села у пошуках казкарів і піснярів. Вже за 10 років його місія мала перший конкретний результат – у 1986 році вийшла друком упорядкована М. Зінчуком збірка казок з-над Дністра «Чарівна квітка», а загалом за життя фольклориста (до 2012 року) світ побачили понад 40 видань його фольклорних записів і авторських казок, причому левова частка вже за Незалежності України.

Серед цих книг були й томи багатотомника українських народних казок, упорядкованого Миколою Зінчуком, що став його орага magnum. Вже сама структура книжкового зібрання, що відбиває історичну регіоналізацію українських земель, показуючи особливості їхньої фольклорної традиції і загальне, кодове та об'єднувальне для наративної традиції українців, попри її позірну очевидність, а насправді складність, є безперечним досягненням автора-упорядника великої маси фольклорних текстів. Важко сказати, коли оформилася кінцева ідея цього зібрання, адже спершу дослідник планував охопити збиральницькою роботою Чернівецьку Бессарабію і Гуцуль-

щину, всю Буковину, зрештою всю Гуцульщину, потім усю Західну Україну, а кінцевий задум 40-томника викристалізувався вже в процесі публікації перших томів. Автор-упорядник не раз наполягав на суті цієї ідеї, зокрема, організувавши роботу записувачів текстів для низки томів серії й дуже тішачись, що спільнотою вдалося записати більше, як він зміг сам-один день-у-день упродовж 30-ти років. А ще Микола Антонович щиро переймався, що йому не вдалося освоїти для свого зібрання казок регіони Сходу і Півдня країни.

Отже, «Українські народні казки», що їх записав, опрацював і впорядкував М. А. Зінчук, містять: Казки Гуцульщини (томи 1–8); Казки Буковини (томи 9–11); Казки Покуття (томи 12 і 13); Казки Бойківщини (томи 14–17); Казки Закарпаття (томи 18–23); Казки Галичини (томи 24 і 25); Казки Волині (том 26); Казки Поділля (томи 27–31); Казки Наддніпрянщини (томи 32–35); Казки степової Кіровоградщини (том 36); Казки Полтавщини (томи 37 і 38);

Казки Чернігівщини (томи 39 і 40).

У кожному томі тексти згруповані згідно з чинним адміністративно-територіальним устроєм: за областю, районом, населеним пунктом, а тексти з одного населеного пункту розміщуються за оповідачами. Упорядник 40-томника виступає також систематизатором і опрацьовувачем свого зібрання: кожний том містить примітки до текстів з паспортними даними й фольклористичною характеристикою текстів. Як фаховий фольклорист М. Зінчук висловив низку цікавих суджень, зауважень і узагальнень, зокрема теоретичного плану, у передмові і післямові до окремих томів. Микола Зінчук піддав фольклорні тексти мінімальній обробці, що, втім, уже стало предметом суперечок фахівців. У всіх текстах упорядник зберіг найхарактерніші діалектизми, історичні і маловживані слова, розміщені у словничках/гlossаріях до кожного тому.

Варто також зазначити, що, попри рамкову назву зібрання Миколи Зінчука «Українські на-

родні казки», кожний том серії містить поряд із казковою неказковою фольклорною прозою, а саме легенди і перекази, а також народні оповідання. Цінний фольклорний матеріал потужно доповнює казковий вміст кожного тому, унаочнює регіональне розмаїття українських наративів – окрім локалізованих топонімічних легенд і переказів, демонологічних оповідок, тут представлено і народні оповідання-спогади про події ХХ століття, зокрема загальнонаціональну трагедію – Голодомор 1932–33 років (т. 32). Авторів-упорядників вдалося записати і вмістити у своє зібрання значне число легенд на релігійні теми, які офіційна радянська фольклористика просто «не помічала», а також зразки політичного фольклору. Справжнім відкриттям стали «наддніпрянські» (32–35), «кіровоградські» (36) і по 2 «полтавських» (37–38) та «чернігівських» (39–40) томи, які довели живучість українського слова, нетлінну силу духу та уяви лівобережних українців. Чудові зразки козацького фольклору можна віднайти в нагрудному і «найпів-

ня Миколи Зінчука. Варто згадати і так звані новотвори – зразки авторської уяви наших сучасників, з відповідними реаліями і/або на актуальні теми. Отже, казкове зібрання М. Зінчука репрезентує фольклорну наративну традицію українців останньої чверті ХХ століття і вже на зламі тисячоліть неупереджено й у всій її повноті.

Микола Зінчук доклав значних зусиль не лише до збирання, опрацювання й упорядкування фольклорного матеріалу багатотомника, а й до його популяризації й утілення в паперовому вигляді. Власне, публікація казкового зібрання також стала безпрецедентним видавничим проектом у сучасній Україні. Вона пережила десятки років – видання багатотомника на різних етапах здійснювали 8 видавництв із 6 різних міст. Заслужують на повагу видавці, що уважно поставилися до проекту, залучили матеріальні й людські ресурси для того, щоб окремі книги зібрання побачили світ. Наразі у чернівецькому видавництві «Букрек» планується видання 28-го тому зібрання у 2019 році.

Національний казковий фонд поповнився на 8 тисяч одиниць (декілька тисяч з них надрукованих), причому український фольклор виявився актуалізованим, традиція його записування отримала продовження і втілення в історично насичений період, зокрема здобуття Україною Незалежності (1991), а з погляду фольклористики – в часи зникнення традиційного фольклору.

«Українські народні казки», що їх записав і упорядкував Микола Антонович Зінчук, мають стати не лише предметом вивчення фольклористів, літературознавців, етнографів, мовознавців, етнопсихологів, а й частиною по-всакденної культури українства. Фольклорне зібрання, що не знає аналогів ані в попередній, ані в новітній історії України, є справжнім надбанням українського народу, здатним репрезентувати українців і їхню Державу на світовому рівні.

Ігор ТУРЖАНСЬКИЙ,
фольклорист, м. Київ

У 2019-МУ ВІДЗНАЧАТИМЕМО 400-ЛІТТЯ УКРАЇНСЬКОГО ТЕАТРУ

Приводом для цієї публікації стало моє ознайомлення з роботою Михайла Возняка «Початки української комедії» (1619–1819), виданої у Львові в 1919 р., «Всесвітня бібліотека», № 19. М. Возняк переконливо показує етапи народження українського театру, описавши перші початки театральних вистав взагалі, що відтворювалися в народних урочистостях, українському традиційному житті, обрядових іграх, зокрема з участю скоморохів.

Також він показав розвиток середньовічної релігійної, духовної драми, шкільного театру в західній Європі, Польщі, Чехії і перенесення шкільного театру до України. Українцям на той час потрібно було відстоювати свою національну ідентичність через відкриття своїх шкіл, друкарень, гуртків, підготовку своїх учителів. Петро Могила при заснуванні Київської академії перейняв польський досвід, згідно з яким учитель поетики мав зобов'язання кожного року до літніх канікул підготувати драму, комедію чи трагедію. Найдавніший зразок драми показав нам Якуб Гаватович, який зростає і вчився у Бережанах в маєтку Синявських, згодом з їхніми силами поїхав на навчання до Кракова, після отримання ступеня бакалавра повернувся учителем до Камінки Струмилової. Саме там, у Свято Івана Хрестителя, 29 серпня 1619 року, виставив свою «Трагедію про смерть Івана Хрестителя» з двома українськими інтермедіями. Разом з цією «Трагедією», видав ще 13 своїх літературних праць. Значущість роботи Гаватовича полягає саме в тому, що в ній не промовляють полонізмами, вона не переповнена латинізмами, а саме закладена традиція написання тодішньої книжною мовою українського письменства. Простежуються окремі ознаки українського говору околиці, де лежить Камінка Струмилова. Свіжості надає також велика кількість побутових сценок, реалістичних картинок, народні звороти в інтермедіях. За Возняком «як перші почини української комедії інтермедії з драми Гаватовича раз на все займуть своє почесне місце.» Гаватович «вмів перецепити інтернаціональні мандрівні сюжети на український ґрунт і дати цінні для нас веснянки нашої драматичної літератури».

Релігійна драма на основі старої драматичної літератури з найживішою її частиною, а саме, з живими інтермедіями що відбива-

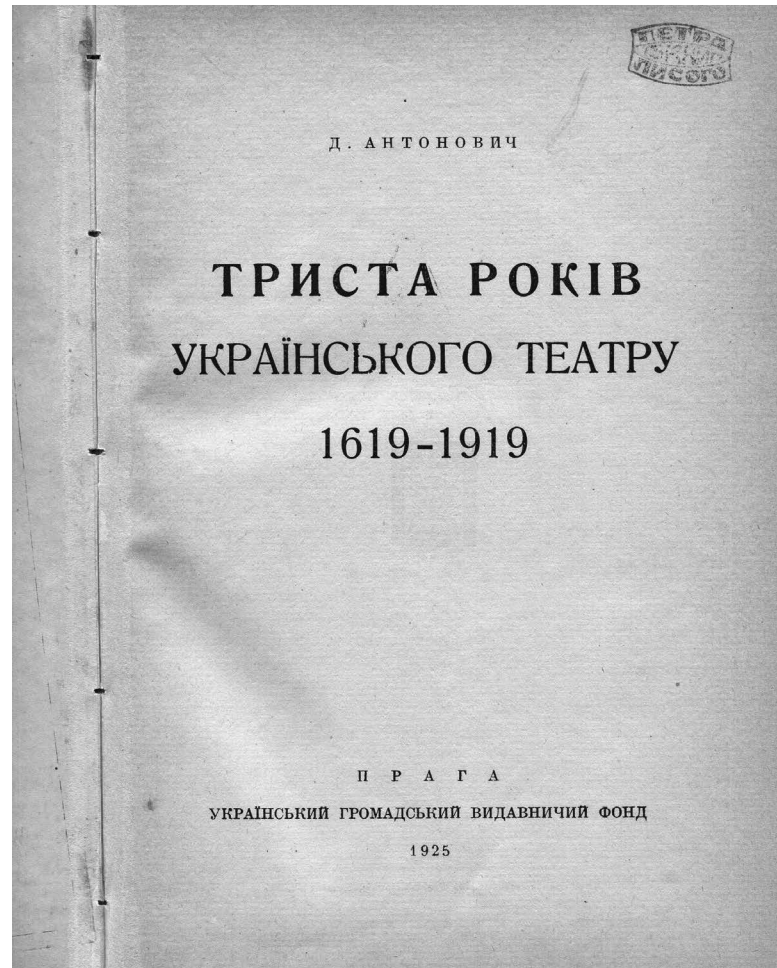
ли болячки громадського життя, які додавав до драми Гаватович, протрималася в Україні трохи не до кінця XVIII століття. А ось коли державна машина потужно працювала над замосковщенням українців, то стара драматична вистава самостійно розвинулася в частину українського різдвяного вертепу, великодніх драм, підтверджуючи козацькі традиції та виражаючи відмінність української мови від московської.

Через вищевказані літературні пам'ятки ми відчуваємо відгомін світогляду народу, реалізм його життя, політичний ідеал тодішньої України.

Початок нової української драми припадає на 1819 рік, коли Котляревський написав свою «Наталку Полтавку», а згодом – і водевіль «Москаль чарівник» для вільного театру. Одночасно для приватного театру писав свої українські комедії талановитий Василь Гоголь, батько геніального Миколи. З його комедій зберігся лише «Простак». Ці твори з 1819 року пов'язані з інтермедіями, доданими до драми Гаватовича з 1619 року, які стали відправною точкою для української комедії.

Друга робота «Триста років українського театру 1619–1919» Д. Антоновича, видана у Празі «Українським громадським видавничим фондом» у 1925 році. Як автор вказує у вступі, «Нинішня праця є посиленою спробою зібрати і систематизувати по можливості ті матеріали для історії українського театру протягом останніх трьохсот років, які тепер в нормальних обставинах праці за кордоном пощастило зібрати».

Антонович також показує, що шкільну драму було занесено в Україну уже в готовому вигляді. У практиці школярів був дуже поширений звичай, зложивши хори або товариства виконавців п'єс ходити по всій Україні і розносити театральні вистави від села до села, по козацьких оселях, по ярмарках. Така вистава в Кам'янці Струмилової стала для нашого театру історичною. Пізніше в Київській академії спудеї заробляли виставами на шматок хліба. Найбільш урочистими виставами були ті, на які запрошували митрополита і місцевих достойників. Всі збиралися до Лаври з найкращими екіпажами і кінний поїзд рушав до Академії до Подолу і поїзд так розтягувався, що голова його була біля Подолу, а кінець лише рушав з Лаври. У цей час у всіх церквах на Подолі починався передзвін. Ось і ідея частини сценарію до 400-ліття театру. Автор також підкреслює, що «найстаріші відомі нам інтермедії при драмі Гаватовича, під виглядом літератур-

ним і артистичним далеко вищі від інтермедій з кінця XVII віку». Варто згадати, що у другій половині XVII століття найталановитішим драматургом був Данило Туптало (1651–1709), відомий як Дмитро Ростовський. Антонович пише, що від п'єс Данила Туптала до нас дійшли дві і відома назва третьої – «О покаятні грішного чоловіка». Найкращими творами XVIII століття є твори Митрофана Довгалевського і Георгія Кониського. Хоча слід зауважити, що до поступу української драми багато доклав зусиль і Феофан Прокопович (1680–1741), який ввів новий тип п'єси – трагікомедію. Він написав трагікомедію, присвячену гетьманові Мазепі.

За московщини, звісно, український театр переслідувався, коротка передишка була за Петра другого. Тяжке культурне переслідування змушувало багатьох майстрів театру служити на московщині. Ми співоча нація і з заходом сонця заливали піснями простір сіл, міст, хуторів – спудеї, молодь, дорослі. З усіх співів улюбленим був хорівий і не дивно, що у другій половині XVIII століття з'явилися троє неперевершених композиторів – Максим Березовський, Дмитро Бортнянський, Артем Ведель. На той час почався також масовий відбір до

москалів талановитих співаків, хористів.

Шкільний театр розвивається і поступово перетворюється на світський театр. 1785 року актом Катерини другої встановлюється в Україні кріпацтво, фаворити й інші заброди вводять у нас кріпацький театр. Тоді більше уваги було перенесено також на балет.

Наш світський театр зародився у місті, де доживав віку старий шкільний театр. Перший театр було збудовано у Харкові в 1789 році, в 1803 були збудовані постійні театри в Києві й Одесі, на кілька років пізніше в Полтаві, в 20-х роках в Чернігові, Бердичеві. Світські театри у Львові були або польські, або німецькі. Німецький театр, прибувши до Львова, у 1776 році пробув там майже сто років. Перші спроби заснувати український театр були зроблені в Коломиї. У 1850 році там успішно поставили «Сватання на Гончарівці». У Перемишлі також було поставлено кілька вистав у 1848 і 1849 роках. В кінці сорокових років ставили драматичні вистави в Тернополі. У Львові український театр засновано в 1864 році. У 1860 році – в Кам'янці-Подільському.

У травні 1876 року з'явився указ, згідно з яким важкий тягар ліг на всі прояви української культури.

Але український театр уже пізно було вбивати, він пустив надто глибоке коріння. Старицький, Кропивницький, Лисенко не припиняли своєї роботи. Через п'ять років указ щодо театру було скасовано.

У першій половині XIX століття на першому місці стоять три п'єси – «Наталка Полтавка» Котляревського – 1819 рік, «Сватання на Гончарівці» Квітки – 1836 рік, «Назар Стодоля» Шевченка – 1844 рік. Жоден з авторів не був драматургом.

З 1881 року починається історія побутового театру. В період заборони українського друкованого слова, науки, преси, культурного життя театр став осередком українського слова, твердинею українського життя. Старицький, Кропивницький, Тобілевич винесли на своїх плечах утворення побутового репертуару. З розвитком «Просвіти» відділи й читальні також дали результат у поширенні народного театру. Найбільш своєрідним явищем був Гуцульський театр. Хоткевич написав для них спеціальний репертуар з гуцульським діалектом. Коли вибухнула світова війна, в Німеччині й Австрії створились українські табори полонених, то в кожному українському таборі створювався свій театр з дуже здібними аматорами. В найбільшому австрійському українському таборі в Фрайштаті ставили оперети, мелодрами.

Антонович описує розвиток опери в Україні у цей період. Проте опера не мала тоді великого розвитку тому, що не було спеціально оперного театру. Зате гарно розвивалась українська оперета.

Двадцять століття принесло кризу в театр. Нещодавно театр був осередком українського руху, тепер навколо нього розгорілася полеміка, громада почала диференціюватися, хтось хотів побутового, хтось модерного, хтось соціально-політичного театру. Зменшилися значення актора, зросла роль режисера. Були засновані академії мистецтв, наук, університети, спеціальні школи, засновувався новий літературний драматичний театр.

Шановне товариство, ми напередодні відзначення 400-ліття українського театру і ця дата варта того, щоб 2019 рік оголосити роком українського театру. За рік, що перед цій датою, маємо скласти програму висвітлення історії, розвитку, досягнень наших театрів, згадати театральних достойників, сприяти розвитку професійних та аматорських колективів.

Меланія ІЩУК,
заступник голови Асоціації працівників культури і мистецтв України

У вересні 2018 року відомому українському композиторові, голові ревізійної комісії Херсонського обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка, провідному методисту обласного Центру народної творчості, відомому в Україні дослідникові українського фольклору, заслуженому працівнику культури України, патріоту нашого краю Валерію Володимировичу Другальову виповнилося б лише 55.

Олег ОЛЕКСЮК

Проте ми його зможемо побачити лише в кінохроніці минулих літ і зможемо почути його душу в сотнях пісень, які він залишив у спадок співчому українському народу, адже 3 грудня 2016 року на 54 році життя він пішов у засвіти.

Усе своє свідоме життя Валерій Другальов працював на збереження і примноження краси української пісні. Його фольклорні експедиції селами Херсонської області, особисті чи в складі комісії Обласного Центру народної творчості, зафіксували і зберегли для нащадків сотні українських народних пісень. Його нотна розшифровка кількох десятків тисяч записів маловідомих або й зовсім невідомих українських народних пісень є неоціненним особистим внеском у золоту скарбницю українського національного фольклору. Численні наукові фольклорні конференції організовані Валерієм Володимировичем Другальовим на базі Херсонського обласного краєзнавчого музею чи то на базі Херсонського училища культури свідчать про його науковий підхід до роботи з нематеріальними цінностями смаглявої Таврії.

Народився Валерій Володимирович Другальов у Херсоні 24 вересня 1963 року. По завершенню Херсонської середньої школи та Херсонської дитячої музичної школи вступив на хормейстерське відділення Херсонського училища культури. Після випуску з відзнакою Херсонського училища культури за спеціальністю «керівник самодіяльного хорового колективу» – клас викладача заслуженого працівника культури України Михайла Григоровича Варгуна молодий спеціаліст Валерій Другальов ще майже рік працював керівником аматорського народного вокального ансамблю «Дояронька» Михайлівського сільського Будинку культури Скадовського району Херсонської області. Після цього, вже з базою теоретичних і практичних знань і умінь вступає до Київського державного інституту культури на диригентсько-хорове відділення, де навчається у провідних хормейстерів України С.Є. Павлюченко, І.Я. Павлен-

АКТИВНИЙ ПРОПАГАНДИСТ КРАСИ УКРАЇНСЬКОЇ ПІСНІ

В. Другальов та В. Ющенко

ка, А.Л. Карпуна. По завершенню з відзнакою Київського вишу приїхав працювати до рідного серцю Херсона і понад 25 років працював провідним методистом з фольклору Херсонського обласного Центру народної творчості.

За підсумками досліджень фольклорно-етнографічних експедицій до Голопристанського району Валерій Другальов у 2001 році видає друком у Херсонській філії Видавничого Центру «Просвіта» свою першу наукову працю «Історія, розвиток та сучасний стан пісенної культури і обрядів Голопристанщини». Книга стала своєрідним відкриттям Валерія Другальова як науковця. Його фольклорні знахідки й досі мають неабиякий попит не лише серед дослідників фольклору та етнографії України, а й серед учасників професійних та аматорських фольклорних колективів. Викладення Валерієм Володимировичем пісенного матеріалу в нотних записках допомогло розширити коло виконавців надзвичайно гарних і незаслужено забутих українських народних пісень.

Просвітяни Херсонщини неодноразово обирали Валерія Володимировича делегатом З'їзду Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка. Він був активним учасником V, VI, VII з'їздів Всеукраїнського товариства «Просвіта» і також активно брав участь у роботі Херсонського обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка. Його особиста громадянська позиція і надзвичайна працездатність викликала повагу колег і надихала молодих просвітян до більш активної боротьби за утвердження української народної пісні, української мови

позиції вирізняють його як особистість серед плеяди відомих українських композиторів. Напевно саме тому його твори надзвичайно популярні і серед шанувальників української пісенної творчості, і серед виконавців. Популярний і його авторський сайт у мережі ІНТЕРНЕТ, і його авторські твори, які є на порталі «Просвіта Херсонщини» чи то на порталі Херсонської обласної наукової універсальної бібліотеки імені Олеся Гончара. Народні артисти України Наталія Лелеко та Харіс Ширінський, заслужений артист України Віктор Гурба, солісти обласної філармонії та обласного академічного музично-драматичного театру імені Миколи Куліша, аматорські та професійні колективи соборної України та української діаспори в країнах близького та далекого зарубіжжя залюбки беруть до свого репертуару пісні Валерія Другальова.

Ми горді тим, що пісенні твори В. Другальова є в репертуарі хороших і вокальних колективів України, серед яких Національний заслужений академічний народний хор України імені Григорія Верьовки, заслужений ансамбль пісні України «Дарничанка», народний хор імені С.Є. Павлюченка Київського Національного університету культури і мистецтв, вокально-хорові колективи Херсонських вишів, хор ветеранів війни та праці «Співочі барви» Херсонського обласного Палацу культури тощо.

Валерій Володимирович Другальов активно співпрацював і з режисерами нашого улюбленого театру, тому чимало його авторських музичних композицій є невід'ємною складовою частиною вистав, представлених упро-

довж останньої дециди років вибагливим глядачам обласного академічного музично-драматичного театру імені Миколи Куліша.

Хочу також нагадати, що за сприяння управління культури і туризму Херсонської обласної державної адміністрації у видавництві «Наддніпряночка» вийшли друком фольклорно-етнографічні монографії Валерія Другальова у 2007 році «Три шляхи широкі до купи зійшлися», а у 2009 році – «Грає весілля наш Херсонський край».

Його щоденна копітка праця як просвітянина, як провідного методиста Обласного Центру народної творчості, як керівника хору ветеранів війни та праці «Співочі барви» Херсонського обласного Палацу культури, як викладача Херсонського училища культури, як хормейстера фольк-гурту «Свічадо» Херсонського училища культури була високо оцінена і на державному рівні: у 2009 році Валерію Володимировичу Указом Президента України присвоєно високе звання «Заслужений працівник культури України».

Всі культпрацівники Херсонщини пам'ятають В.В. Другальова як скромну, працелюбну, закохану у свою справу, творчу та натхненну особистість, стараннями якої упорядковано кілька десятків добірок з циклу «Пісенний фольклор Херсонщини».

На жаль не стало його широким дружньою усмішки, допитливих і трохи сумних очей, мудрих і теплих слів поради, але з нами залишилися його пісні, які надихають працювати ще з більшою віддачею заради утвердження української мови в усіх галузях суспільства соборної України, відродження української державності, української духовності.

В. Другальов та О. Олексюк

Минулого літа справжнім відкриттям для мене стало те, що в редакції газети «Культура і життя» свого часу працював автор знаменитих «куплетів Голохвастова» з кінофільму «За двома зайцями» – Євген Кравченко. Його текст – тонка сатира на україно-російський мовний покруч, суржик:

Євген БУКЕТ

*В небі канарєєчка літає
І співає прямо в горизонт,
А ми підєм вип'єм, погуляєм,
В цьому все життя і весь наш резон!
Нас чекають баршинні-коханки.
Жизнь така, що просто мармелад!
Так заграй, заграй же нам, гитарка,
На веселій дуже та очень лад!
Мая мама серце добре має,
І папаша мають магазин.
І вони мене не обіжають,
Бо один у них я шикарний син!*

Євген Кравченко

І справді, редакція нашої газети – унікальне місце, де працювали дивовижні люди, про яких варто писати книги. Адже свого часу вони були яскравими особистостями, а тепер стали справжніми легендами українського культурницького середовища.

Голова Українського фонду культури Олександр Данилович Бакуменко свого часу друкував у «КіЖ» спогади про легендарного редактора нашої газети, корифея української культури, відомого українського письменника Петра Микитовича Бібу. Тоді гостями редакції ледь не щодня були відомі особистості: Максим Рильський, Олександр Фадєєв, Павло Тичина, Ваню Мураделі, Микола Глуценко, Олександр Підсуха...

«Відомо, що поети в основній масі завжди були людьми незалежними. Так було й за радянських часів. Одного разу завітав до Біби в редакцію газети «Культура і життя» незабутній Дмитро Омелянович Луценко, автор славнозвісної пісні «Києве мій», з такими словами:

«КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ». БІЛЬШЕ, НІЖ ПРОСТО ГАЗЕТА

Петро Біба

*Ой, Петро, ой душа,
Ой, товариш Біба,
Надрукуй мого вірша,
Бо немає хліба.*

А Петро Микитович, вловивши інтонацію, також відповів йому доброзичливим жартом:

*Я Петро, я душа,
Я товариш Біба.
Надрукую ДВА вірша,
Щоб було й до хліба».*

Цей епізод зі спогадів Олександра Бакуменка я знав задовго до того, як почав працювати в «КіЖ»...

Наступну історію нещодавно розповіла мені Тетяна Станіславівна Рожкова – доктор філософії міжнародних економічних відносин, професор Київського міжнародного університету. Пані Тетяна – донька журналістки Світлани Бутко, яка 40 років (!) працювала в редакції газети «Культура і життя».

Немає жодної підшивки з 1960-х до початку нового тисячоліття,

Валерій Жолдак

де не було б її матеріалів. Світлана Бутко, С.І. Гайко та С.І. Печера – так підписувала член спілки журналістів з 50-річним стажем, заслужений працівник культури України свої статті. 1-го червня виповнилося три роки, як вона пішла у засвіти...

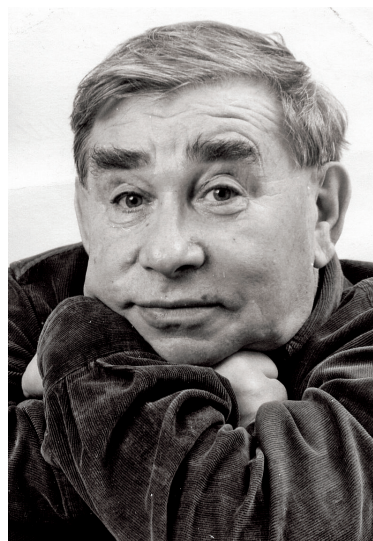
А колись киянин Михайло Гольцман – у майбутньому видатний актор, зірка кіно, – ще до запрошення в Москву був закоханий у юну журналістку Світлану Бутко. І втрапивши надію на продовження стосунків, він на честь неї взяв собі прізвище-псевдонім Светін.

Світлана Бутко

Особнячок на Обсерваторній, 6, зведений ще в XIX столітті, де в радянський час містилася редакція «КіЖ», був для Світлани та її сім'ї другим домом. Починала, коли редактором був вищезгаданий Петро Біба. Її безпосереднім керівником був завідувач відділу Валерій Семенович Жолдак – батько відомого режисера, пізніше – співзасновник і головний редактор «Української газети». З молодими журналістами редакції газети «Культура і життя» того часу (1970-х) дружив усесвітньовідомий скульптор, кінорежисер, драматург, сценарист, художник кіно, народний артист УРСР Іван Кавалерідзе та багато інших видатних людей.

Матеріали та інтерв'ю Світлани Печери з відомими артистами і політиками світу на шпальтах газет «Культура і життя», «Вечірній Київ» та багатьох інших, стали зразками української культурологічної журналістики другої половини XX століття. Дідьє Ма-

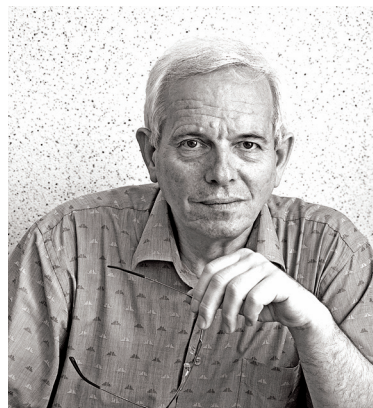

Михайло Светін

руані (група «Спейс»), Джанні Моранді, Валерій Леонтьєв і навіть Юлія Тимошенко з'являлися на шпальтах «КіЖ» завдяки їй!

«Я була малою і мені були ці люди так цікаві, – розповідає Тетяна Рожкова, – ми виходили з ними з чорного входу після концерту через натовпи божевільних шанувальників, через коридори міліції, що ледве стримувала натовп. Я відчувала на собі, як живуть зірки! Нас гойдало натовпом разом з ними!

Якось у мамі було завдання – зробити авторське інтерв'ю з відомою азербайджанською оперною співачкою. Вона нам призначила зустріч у своєму номері готелю «Київ». Мені було 12 років, я, природно, з нею.

Олександр Бакуменко

З нами в ліфті їхали якесь дуже симпатичні на вигляд люди – пара, чоловік і жінка. Ми розійшлися по поверхах, люб'язно попрощавшись.

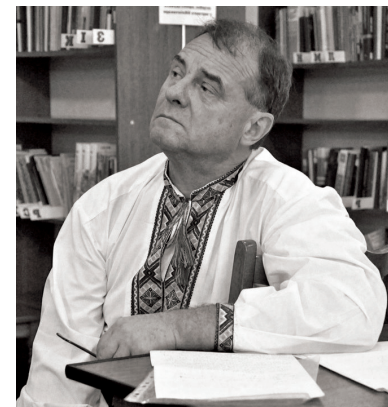
Через день нам дали завдання взяти в Будинку Актора інтерв'ю в улюбленця всіх дітей того часу

композитора Володимира Шаїнського (автора радянських дитячих пісень, зокрема «Улыбка», «Кузнечик», «Антошка», «Облака», «Мамонтёнок», «Вместе весело шагать...», «Когда мои друзья со мной»).

Нам призначено зустріч, знову в гримерці, через годину після авторського вечора. Ми заходимо, як завжди, трохи розгублені, оскільки зірка може бути втомленою абощо...

І раптом життєрадісний чоловік нам повідомляє, що він нас знає, ми здивувалися, питаємо: «Звідки?» – «Ми з вами вчора в ліфті разом їхали».

Ми потім довго сміялися, що їхали в ліфті зі знаменитістю і не впізнали (від несподіванки, звичайно, бо він з Москви і про його присутність у нашому місті ще інформації не було). А от він про нас уже знає! Людиною він був дуже симпатичною і веселою».

Олександр Балабко

А ще Світлана Печера відкрила світові молоду талановитих дитину – балерину Тетяну Таякіну, коли вона була ще в п'ятому класі хореографічної школи. Першою взяла в неї інтерв'ю, як у майбутньої зірки світового балету, саме для газети «Культура і життя»!

Учнями Світлани Іванівни в «КіЖ» були такі відомі журналісти, як Дмитро Гордон («Бульвар Гордона»), Наталя Рахліс (газета «Бізнес України» та журнал «Страхова справа»), Олександр Балабко («Вечірній Київ») та багато інших...

У моїй книгозбірні є видання, присвячене історії газети «Сільські вісті». Можливо, колись вдасться зреалізувати проект створення історії газети «Культура і життя». Чи не щодня переконуєся, що це не просто газета, а епоха в історії української культури.

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем

№ 37 (4816), 14 вересня 2018 р.

Свідоцтво про реєстрацію КВ № 1026 від 26.10.1994 р.

Засновники: Міністерство культури України, редакція газети

Головний редактор: Євген БУКЕТ

Адреса редакції: 03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1
Тел.: +38 (044) 498-23-62, cultandlife@gmail.com

Видавець: Національне газетно-журнальне видавництво

Генеральний директор: Андрій ШЕКУН

Адреса видавництва: 03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1
Тел.: +38 (044) 498-23-65

Дизайн та верстка: Сергій ЗАДВОРНИЙ

Поліграфічний комбінат: ТОВ «Типографія "Від А" до Я"»
м. Київ, вул. Колекторна, 38/40. Тел.: (044) 563-18-04, 562-28-51

Розповсюдження і реклама:

Тел.: +38 (044) 498-23-64; +38 (097) 111-17-56

Публікуючи проблемні матеріали, редакція, окрім спеціально обумовлених випадків, подає лише авторський погляд. Вміст газети поширюється на умовах ліцензії

© С В У, якщо інше не вказано стосовно конкретного матеріалу.

Передплатна ціна на 2019 р.:

6 місяців – 210,42 грн; 12 місяців – 420,84 грн.

Передплатний індекс: 60969

ISSN 2519-4429

Наклад 5 000

Ціна договірна

© С В У «Культура і життя», 2018

